№ 2968
შაბათი,
10 დეკემბერი

ცნობის ფურცელი

№ 2968
შაბათი,
10 დეკემბერი

გაზეთის ფასი: წელიწადში—6 მ. თვეში უდამატებოთ—50 კ. დამატებით—75 კ.; ნომერი—3 კ., დამატებით—5 კ. ფასი განცხადებისა: ჩვეულებრივი სტრიქონი „პეტიტით, პირველ გვერდზე—10 კ., მეოთხე—5 კ. ხელის-მოწერა და დასაბეჭდი განცხადებანი მიიღება: „ცნობის ფურც.“ რედაქციის კონტორაში ვანქის ქუჩაზე, № 27. განცხადებანი რუსეთიდან და საზღვარ-გარეთიდან მიიღება ლ. და გ. მეტცლისა და [illegible] განცხადებათა კანტორებში მოსკოვსა და პეტერბურგში.

ყოველ-დღიური გამოცემა
1896—1905

ხელ-მოუწერელი წერილები არ დაიბეჭდება.—დასაბეჭდი წერილები რედაქციის სახელობაზე უნდა გამოიგზავნოს.—პირდაპირ მოლაპარაკება რედაქციასთან შეიძლება ყოველ დღე, კვირა-უქმეების გარდა, შუადღის 11—1-ლ საათამდე.—დაუბეჭდავს მცირე წერილებს და კორესპონდენციებს რედაქცია არ ინახავს, ხოლო ვრცელი წერილები ინახება ერთის თვის განმავლობაში.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, въ редакцію „Цнобисъ-Пурцели“-“Моамбе“. ტელეფონი № 372

ეროვნული ბიბლიოთეკა

კვირას, თერთმეტს ამა დეკემბერს კუკიის წმ. ნინოს სასაფლაოს ეკკლესიაში იქმნება გარდახდილი ორმოცის დღის წირვა და პანაშვიდი მოსახსენებლად სულისა უდროოთ გარდაცვლილის სტუდენტის

ალექსანდრე (საშულასი) ტურიაშვილისა,

რასაც აუწყებენ ნათესავთა, ნაცნობთ და მეგობართა დეკანოზი ლაზარე ტურიაშვილი თავის სახლობით და შვილებით. (1—470—1)

ტფილისის ქალაქის გამგეობა

ამით საყოველთაოდ აცხადებს, რომ იღებს შემოწირულებას ტფილისში მომხდარ უწესოებათა დროს დაზარალებულების სასარგებლოდ. შემოწირულება მიიღება ფულითა და ნივთებით დილის 10 საათიდან ნაშუადღევის 2-მდე.

საყმაწვილო სურათებიანი ჟურნალი

„ნაკადული“

წელიწადი მეორე. წელიწადი ითვლება იანვრიდან იანვრამდე.

პირველი ნომერი გამოვა 1 იანვარს.

რადგანაც ფოსტა-ტელეგრაფი არა მოქმედებს, მუდმივ სტამბების გაფიცვისა და არეულობის გამო იძულებული ვართ მეორე წლის პირველი ნომრები გამოვსცეთ იანვრიდან.

ხელის მოწერა მიიღება: რედაქციაში, „წ. კ. გ. საზოგადოების“ კანცელარიაში და მარიამ დემურიას სადგომში—ალექსანდროვის ქუჩა № 5.

რედაქცია იმყოფება ტფილისში, გოლოვინის პროსპექტზე, ზუბალაშვილის სახლში № 8.

დასაბეჭდად გამოგზავნილი წერილები სუფთად და გარკვევით უნდა იყოს დაწერილი.

ჟურნალის ფასი: ერთად ორივე გამოცემა წელიწადში 5 მან., ცალ-ცალკე სამ-სამი მან. ნახევარ წლით ერთად 2 მან. 50 კაპ., ცალ-ცალკე 1 მან. 50 კაპ., თვეში 50 კაპ. ცალ-ცალკე ნომერი „მცირე წლოვანთათვის“ 15 კაპ., მოზრდილთათვის 25 კაპ. წლიურ ხელის მომწერთ შეუძლიანთ თვეში თითო მანეთი შემოიტანონ.

შარშანდელი მთელი წლის ნომრები იყიდება სამ მანათად

პირობებზე მოსალაპარაკებლად რედაქცია ღიაა დილის 9-დან ნაშუადღევის 2 საათამდე.

ფოსტის ადრესი: **Тифлисъ, Редакція „НАКАДУЛИ“.**

რედაქტორი **მარიამ ივანეს ასული დემურიასი.**

გამომცემელი **თავ. პავლე იოსების ძე თუმანიშვილი.**

ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების გამგეობა ამით აცხადებს:

თუ ვისმე აქვს დაწერილი თხზულება თავ. გრიგოლ დადიანის პრემიის მისაღებად, უნდა წარმოადგინოს იგი 1906 წ. 1 იანვრისათვის.

თავ. გრიგოლ დადიანის პრემია—400 მ.—მიეცემა მას, ვინც შეადგენს და წარმოადგენს საკონკურსოდ საუკეთესო თხზულებას ქართულ ენაზე: 1) საქართველოს წარსულ ცხოვრების შესახებ, 2) ქართული ენის შესახებ და 3) ქართული ძველის და ახალის მწერლობის შესახებ. (–უ—1)

ა. პ. შულგინა-მესხი

გაკვეთილები საოპერო სიმღერისა, ამზადებს ქართულ ოპერებისთვის და აგრეთვე პრაქტიკული და თეორეტიული გაკვეთილები ფრანგულ, გერმანულ და იტალიურ ენებისა. ვერის დაღმართი № 1 (თვ.)

ქუთაისის კავშირი

სახალხო მასწავლებელთა ამით აცხადებს, რომ **სამშაბათს, 20 დეკემბერს. ქ. ქუთაისში დანიშნულია საზოგადო კრება სახალხო მასწავლებელთა**

საქმის წარსამატებლად და ორსავ გუბერნიაში ერთგვარ მოქმედების დასამყარებლად. „კავშირი“ იწვევს კრებაზე **„ტფილისის გუბერნიის ამხანაგებსაც.“** (3—უ.—1)

სამკურნალო ექიმთა საზოგადოებისა

ტფილისში

მუდმივის საწოლებით, ელისავეტინსკის ქუჩა, 101, ტელ. 1026.

მიიღებიან გარეშე მოსიარულე ავადმყოფნი

მ. ზ. ალაჯალოვი. 11—12 ს. შარდისა, ვენერიულ, სიფილისის და ნაწლევების ავადმყოფობანი.

ე. ნ. ეგიაზაროვი. 11—12 ს. ნერვებისა და შინაგანი ავადმყოფობანი; ელექტრონით წამლობა.

პ. ნ. დემიდოვი. 11—12 ს. ქალის ავადმყოფობანი და ბებიობა.

გ. ა. ტატევოსოვი. 12—1 ს. შინაგან და ბავშვების ავადმყოფობანი.

ი. ე. ავეტისოვი. 12—1 ს. ქალის ავადმყოფობანი და ბებიობა.

მ. პ. კიმონტი. 1—2 ს. სადოსტაქრო ავადმყოფობანი.

გ. რ. ელჩიევი. 1—2 ს. ცხვირისა, ყელისა და ყურის ავადმყოფობანი.

პ. ა. ბეიერი. 1—2 ს. ბავშვებისა და შინაგანი ავადმყოფობანი.

სამკურნალოსთან შეიძლება ჰიპნოტიზმით მკურნალობა, მიკროსკოპიული, ბაქტერიოლოგიური და ქიმიური გამოკვლევანი, აგრეთვე ყვავილის აცრა და ძიძების გასინჯვა. ფასი რჩევისათვის 50 კაპ. ოპერაციები და კონსულტაციები მორიგებით. სასტაციონერო განყოფილება შეიცავს საზოგადო პალატას და ცალკე ოთახებს. (150—39)

მედიცინის დოქტორი

მ. ი. მურადოვი

ყოფილი ორდინატორი მოსკოვის უნივერსიტეტისა, იღებს სპეციალურად საშარდეს, სიფილისის და კანის სნეულებიან ავადმყოფებს, ყოველ დღე 10 დან—11-მდე და 5-დან 7 საათამდე, რტიშჩევსკის ქ., ს. № 1. ცეცხლის საქრობ რაზმის პირდაპირ. ტელეფონი 711. (50—368—38)

ელექტრო-თერაპიული კაბინეტი მიხეილ გედევანიშვილისა

იღებს ავადმყოფებს დილით 12—1 ს. საღამოთ 6—7 ს.-მდე ყორღანოვის ქუჩაზე (ვერაზე) საკუთარი სახლი № 20. ტელეფონი 791.

ავადმყოფთათვის არის ერთი კრაოტი.

ექიმი

მ. პ. ბეზირგანოვი

სიმონოვის ქუჩა № 7. მიიღებს ავადმყოფებს საღამოს 5—7½ საათ. (თვ.—17)

მედიცინის დოქტორმა

ზ. ი. ზურზენოვმა,

შტატის ორდინატორად ნამყოფმა ხარკოვის საბებიო და საგინეკოლოგო კლინიკაში, განაახლა საბებიო და ქალის სნეულობით ავადმყოფთა მიღება. დილით 10—12 საათზე, საღამოთი 5—6 საათზე. გოლოვინის პროსპ., სახ. მდივნისა, № 12, საარტისტო საზოგადოების შენობის პირდაპირ. (თვ.—406—26)

კბილის ექიმი

ი. ზ. კანდელაკი

გადავიდა ახალ ბინაზედ მიხეილის პროსპექტი, № 44, სახლი აბულაძისა.

იღებს კბილის სნეულებით ავადმყოფებს, უკეთებ პლომბებს, სხამს ახალ ხელოვნურ კბილებს ყოველ გვარ მეთოდზე, დილის 9—2 და საღამოს 5—6 საათამდე. (თვ.—80—39)

ექიმი

ა. ნ. დიასამიძე

მიიღებს ავადმყოფებს: სიფილისის, კანის და ვენერიულის ყოველ დღე დილის 8—11-მდე და საღამოს 6—8-მდე, გარდა კვირა საღამოსი. ლორის-მელიქოვის და ბარონის ქუჩების კუთხე, მესხიშვილის სახლი, ფოსტის პირდაპირ № 18. (წლ).

კბილის ექიმი

ივანე პ. ახალშენიშვილი

ნიკოლოოზისა (№ 32) და ხიდის ქ. (№ 21) კუთხეში, ავჭალის ქუჩის დასაწყისში, ავადმყოფებს იღებს: დილის 9—2-მდის და საღამოს 5—7-მდის. კვირა-უქმეობით 10—1-მდის.

ექიმი

პ. ა. არდაზიანი

იღებს შინაგან და ბავშვების ავადმყოფებს დილის 7—8 ს. და 4—7 ს. [illegible] აქვე სწარმოებს ქიმიკო-მიკროსკოპიული გამოკვლევა.

ადრესი: ელისაბედის ქ. № 160. (16—024—17)

ექიმი

ვ. ს. მუსხელიშვილი

მიიღებს თვალებით ავადმყოფებს: დილით ყოველ დღე 9—11½ ს. საღამ. უქმეებს გარდა 6—7 ს.

კუთხე კიროჩნის და დიდი-მთავრის ქუჩისა № 12, სახლი სვანიშვილისა.

ექიმი

გ. ა. გედალინი

მადათოვის ქუჩა, № 5, ალექსანდრეს ბაღის ეკკლესიის პირდაპირ.

ყოველ დღე იღებს სიფილისითა, ვერენიულ და კანის სენით ავადმყოფთ. დილის 8-დან 9 საათამდე, საღამოთი—5-დან—8 საათამდე. (30—6.—1)

ახლად დაბეჭდილი

სამზარეულო

ფასი 1 მან. 50 კაპ.

იყიდება წიგნების გამომცემელ ქართველთა ამხანაგ. კიოსკში, ქვაშვეთის ეკკლესიის პირდაპირ, ალექსანდრეს ბაღის კუთხეში, ქ. ტფილისში. ვისაც ათის ან მეტის ეგზემპლიარის ყიდვა ჰსურს, მიჰმართოს ქართველთა ამხ. კანტორას, ვანქის ქუჩაზე, ამხ. სტამბაში. (წლ.)

ტფილისი, 10 დეკემბერი.

ტრაგედიის მეორე მოქმედება. გაზეთებმა დიდად საყურადღებო ამბავი მოგვიტანეს: ქ. რიგაში ნამდვილი რევოლიუციაა: მატარებლების მიმოსვლა სრულიად შეწყვეტილია, ფოსტა-ტელეგრაფი არა მოქმედობს, ჯარი ხალხს შეუერთდა, მეამბოხეთ დაიჭირეს მთელი ქალაქი და ყოველსავე საქმეს თვითონ განაგებენ; შემდგარა ფარული დროებითი მთავრობა, რომელიც სჯის ყველას, ვინც კი რევოლიუციის წინააღმდეგია; ოფიცერს ქუჩაში არ გაევლება, თუ სამოქალაქო ტანისამოსი არ ჩაიცვა; გუბერნატორი სრულიად დაბნეულა, არ იცის, რით უშველოს საქმეს და სთხოვს უმაღლეს მთავრობას, საჩქაროდ მომაშველეთ დიდძალი ჯარიო.

ეს მეორე მოქმედებაა დიდებულ და ძლიერ ტრაგედიისა, რომელიც ჩვენ თვალ წინ ხდება და რომელსაც რევოლიუცია ჰქვიან. პირველი აქტი სევასტოპოლი იყო. ძნელი სათქმელია, სასურველი ბოლო ექნება თუ არა ამ მეორე აქტს, თუ ისიც ისე გათავდება, როგორც პირველი აქტი, და ვერ შესძლებს რუსეთის ცხოვრებაში ახალ, ძლიერ ნაკადულის გაყვანას, იმის ტალახის და ჭუჭყისაგან გაწმენდას და ცხოვრების განახლებას. ამ ჟამად შეიძლება რიგის საქმე გათავებულიც იყოს. ჩვენ სრულიად მოწყვეტილნი ვართ და არა ვიცით-რა. შეგვიძლიან მხოლოდ ვიფიქროთ, რომ უკეთეს შემთხვევაში რიგა და იმისი ოლქი ფინლიანდიასავით თავისუფლებას გაიტანს, მიიღებს ავტონომიას ან სხვა რასმეს, რაცა სურს, და დაშვიდდება, როგორც ფინლიანდია. დანარჩენი ნაწილი რუსეთისა კი ისევ ძველებურად უნდა რეაქციის ქვაბში იხარშებოდეს და არც იცოდეს, როდის მოეღება ბოლო ამისთანა დაწყევლილ ცხოვრებას.

ძალიან მწარე ფიქრებს აღუძრავს კაცს ამითანა მიმდინარეობა საქმისა, მაგრამ, აქვე უნდა დავუმატო, რომ გასამტყუნარი აქ არავინ არის. რუსეთი იმდენ სხვა და სხვა ელემენტისაგან შესდგება, რომ მათის ინტერესების და მოქმედების სრული გაერთიანება შეუძლებელი, შეუძლებელია ფინლიანდიამ უცადოს ყაზანის თათრებს და ბაშკირებს, შეუძლებელია პოლონეთმა უარი სთქვას თავისუფლებაზე, სანამ ეს თავისუფლება მთელ რუსეთში არ განხორციელდება. თუ რუსეთის ისტორიას თვალს გადავავლებთ, დავინახავთ, რომ რუსეთის წინსვლას თავისუფლების გზაზე ყოველთვის ეს სიდიდე და ელემენტთა განცალკევება უშლიდა ხელს.

ამ ჟამად, როგორც იქნა, მთელი რუსეთი ერთის აზრით და ერთის მისწრაფებით განიმსჭვალა, მაგრამ ეხლაც კი შეუძლებელი გახდა, რომ ეს უზარმაზარი, მოუხეშავი სახელმწიფო ორგანიზმი ერთის ნიშნით ამოძრავდეს; აი ამიტომ არის, რომ ხან რუსეთის ერთ კუთხეში იფეთქებს ხოლმე ცეცხლი, ხან მეორეში, ხოლო რადგან სხვა და სხვა კუთხეები მჭიდროდ არიან ერთმანეთთან ადმინისტრატიულად შეერთებულნი, ვერც თავის თავისთვის უშველიათ და ვერც მთელ სახელმწიფოს ორგანიზმი აუმოძრავებიათ და გაუახლებიათ. ამიტომ უკეთეს შემთხვევად უნდა ჩავთვალოთ ისეთი ბოლო, როგორიც ფინლიანდიის მოძრაობას მოჰყვა. თუ განაპირა ქვეყნებმა სათითაოდ მაინც მოიპოვეს თავისუფლება (ამისი ერთად-ერთი საშუალება კი ავტონომიაა), მაშინ დარჩება რუსეთის შუაგული, რომელსაც, თქმა არ უნდა, გაუადვილდება ბრძოლა რეაქციასთან, რადგან რუსის გონებაში აღმოიფხვრება ცრუ პატრიოტული აზრი, რომელიც რასსიულ ნაციონალურ და რელიგიურ განსხვავებაზე დამყარებული. მაშინ ეს რთული აზრი სახელმწიფოს განახლებისა, რომელსაც ეხლა ვერას გზით ვერ ირკვევს მდაბიო რუსის გონება, გამარტივდება; მაშინ რუსის, მხოლოდ რუსის ხალხი და რუსის მთავრობა პირის-პირ დაუდგებიან ერთმანეთს და ყოველი რუსი უფრო კარგად შეიგნებს, ვისი მხარე უნდა დაიჭიროს.

რაცა ვთქვით, ამის შემდეგ უფრო ადვილი გასაგები და მისახვედრია სოციალდემოკრატიულ გაზეთის, „ბორბა“-ს მიერ გამოთქმული აზრი, რომ ერთად-ერთი საშუალება რუსეთის ბიუროკრატიის შესასუსტებლად რუსეთის ფედერატიულ საფუძველზე მოწყობაა. მართლაც და, როგორც უკვე ვთქვით, ავტონომიურ საფუძველზე განთავისუფლება ქვეყნებისა როგორც იდეურად, ისე მატერიალურად ასუსტებს ბიუროკრატიას და უკარგავს ძველ შარავანდედს ვითომდა ქრისტეს ჯვრისა და კულტურის გამავრცელებელისას ბარბაროსულ ქვეყნებში. ამასთან ბიუროკრატია დაჰკარგავს შეუგნებელ ძალთა დახმარებასაც, რომელთაც ეხლა ლამის არის მთელი რუსეთი აიკლონ.

კიდევ ერთხელ სიხარულით ვეგებებით გაზ. „ბორბა“-ს სიტყვებს და ვიმეორებთ, რომ ჩვენ გვწამს, შეურყევლად გვწამს, რომ რუსეთში ახლო მომავალში გაიმარჯვებს ავტონომიის პრინციპი, რომ ეს ერთად ერთი გზაა რუსეთის განთავისუფლებისა. მაშ ნუ ვიქნებით ეგოისტები, ნუ ვუსაყვედურებთ იმ ქვეყნებს, რომელთაც ჩვენ დამოუკიდებლად მიიღეს თავისუფლება; გვახსოვდეს, რომ მათი თავისუფლება ჩვენის თავისუფლების მოახლოვებას ნიშნავს, და ვუსურვოთ მათ ისეთი გამარჯვება, როგორსაც ფინლანდია ეღირსა!

* * *

დოგმის მსხვერპლნი. ჩვენი სოციალდემოკრატები თურმე ერთად-ერთნი ყოფილან, ვისი პირითაც თვით ჭეშმარიტება ლაღადებს. თურმე ნუ იტყვით, მარტოოდენ ჩვენ სოციალდემოკრატიას უკისრნია გადაწყვეტა საბოლოოდ ყველა საკითხისა, რომელსაც რთული ცხოვრება აყენებს, და ვინც ჰბედავს და სხვა რიგად სწყვეტს ცხოვრებისაგან წამოყენებულს საკითხს, იგი, თუნდა „ამხანაგიც“ იყოს, ცოტა არ იყოს, ჭკუაზედ უკაცრავად არისო. მართლა და, რა სხვა რამეა, თუ არა ჭკუაზედ უკაცრაობა, ეს „шатаніе“, რომელსაც უკიჟინებს მეოთხე კონფერენცია თავის ამხანაგებს გაზეთ „ნაჩალო“-დან. პარტიის ორგანო, სადაც მუშაობენ „ცნობილნი ამხანაგნი“, პარტიის მეთაურნი და სულის ჩამდგმელნი, გამოდის, და საჯაროდ აცხადებს, რომ იგი მომხრეა ფედერატიულ წესწყობილებისა რუსეთში. ჩვენ სოციალდემოკრატებს ეს აზრი ჰგონიათ „шатаніе“-თ და კვლავ იმეორებენ რომ იგინი წინააღმდეგნი არიან ფედერატიულ წესწყობილებისა და ეროვნულ ავტონომიებისა, რადგან ფედერაცია და ავტონომია კლასობრივ ცნობიერებას უბნელებს პროლეტარიატს, ზღუდეებს აშენებს სხვა და სხვა ეროვნების პროლეტართა შორის და, მაშასადამე, ხელს უშლის მათ შეერთებას.

ჩვენი სოციალდემოკრატები მოტრფიალენი არიან „რეალურ ნიადაგისა“, მაგრამ იგი ყოველთვის ავიწყდებათ, როდესაც ეს მათთვის სასარგებლოა. დაავიწყდათ ეხლაც, როცა უკიჟინებენ „шатаніе“-ს „ნაჩალოს“ რედაქციას. გაცვეთილი არგუმენტები, კლასობრივ ცნობიერების დაბნელება და ეროვნული ზღუდეები, კარგად ცნობილია არა „ნაჩალოს“ რედაქციისთვის, არამედ მესამე კლასის გიმნაზიელისათვისაც, რომელიც თავის თავს მედიდურად ორთოდოქს სოციალდემოკრატად სთვლის. ალბად, „ნაჩალოს“ რედაქციას არ დავიწყებია არგუმენტები ფედერატიულ წესწყობილების წინააღმდეგ და ამიტომ არ დაუწყვია ამ საკითხში „шатаніе“. ალბად რაიმე სხვა მიზეზებმა აიძულა თავისი თავი „რეაქციონურ“ ფედერატიულ წესწყობილების მომხრედ გამოეცხადებინა. ჩვენი სოციალდემოკრატები, „რეალურ ნიადაგის“ მოტრფიალენი, სრულიად ივიწყებენ ამ მიზეზებს და გაიძახიან გაზეპირებულ ფრაზებს: „ძირს ფედერაცია! ძირს ავტონომია!“

სიმართლე მოითხოვს აღვნიშნოთ, რომ დოგმის მსხვერპლნი ხან და ხან თვითონაც გრძნობენ, რომ დაწყევლილ პოლიტიკურ საკითხში ნიადაგი ენძრევათ და ჭუჭრუტანას ირჩენენ გასაძრომად, როცა დრო მოითხოვს. „მოგზაურის“ ერთ-ერთ უკანასკნელ ნომერში შეხვდებით ბ-ნ მახარაძის წერილში დიდ მნიშვნელოვან ფრაზას (მომყავს ციტატი ჩემის სიტყვით, აზრი სრულიად დაცულია) ჯერ არ დამდგარა მომენტი, რომ პროლეტარიატმა შესცვალოს თავისი ტაქტიკა ამ საკითხში (ავტონომია-ფედერაციაში). რას ნიშნავს ეს ფრაზა? მარტო იმას, რომ პროლეტარიატისათვის ეს საკითხი საბოლოოდ არ არის გადაჭრილი; შეიძლება ისეთი მომენტი დადგეს, რომ პროლეტარიატი მომხრე გახდეს დღეს მისგან გმობილ ავტონომიისა და ფედერაციისა. „ნაჩალო“-ს რედაქციის აზრით, ეს მომენტი დადგა და დროა, საჯაროდ გამოაცხადოს თავისი ახალი შეხედულება. ჩვენი სოციალდემოკრატებისათვის კი არა თუ არ დამდგარა, არამედ არ დადგება, როგორც კონფერენციის რეზოლიუციიდან სჩანს. მაგრამ აქედან შეუძლებელია კონფერენციის დასკვნა გამოეყვანა, რომ თითონ მართალია და „ნაჩალო“-ს რედაქცია მტყუანი. თავის დასკვნის გასამართლებლად კონფერენციას დაძველებული საბუთები კი არ უნდა გაემეორებინა, არამედ გამოეკვლია ის „რეალური ნიადაგი“, რომელმაც შექმნა „ამხანაგების“ აზრის „шатаніе“. შეეძლო „რეალურ ნიადაგად“ ეღიარა „ამხანაგების“ აზროვნობის უძლურება და მაშინ ჩვენთვის ცხადი იქმნებოდა, საიდან-ც წარმოსდგა „шатаніе“. ჩვენი სოციალდემოკრატები არც ამას შვრებიან, არც სხვა მიზეზს ასახელებენ, რამ გამოიწვია კარდინალურ საკითხში აზრის შეცვლა პარტიის საუკეთესო წევრებს შორის.

ჩვენ მივეშველოთ. ჩვენა გვგონია, რომ „ნაჩალო“-ს რედაქცია მთლად არ უმსხვერპლნია დოგმას და შერჩენია თავისუფლება აზროვნებისა, თუმცა ეს დანაშაულია ჩვენის სოციალდემოკრატების შეხედულებით. ეს ერთი. მეორე, „ნაჩალო“-ს რედაქციისათვის ცხადია, რომ პოლიტიკური საკითხები არ წააგავან ეკონომიურს, რომელთა საბოლოოდ გადაწყვეტა უფრო ადვილია. მას სწამს, რომ პოლიტიკური საკითხები დამოკიდებულია რეალურ პირობების დაფასებაზე და არა რეალურ პირობების კარნახობაზე. დაფასებას კი ყველა ერთნაირად ვერ მოახდენს; დაფასება ერთგვარი ყოველგან და ყოველთვის შეუძლებელია.

რა დაფასებაზე უთითებს რეალური პირობები „ნაჩალო“-ს რედაქციას? უზარმაზარ რუსეთის სახელმწიფოს ორგანიზმს რევოლიუციის ცეცხლი მოედო, მაგრამ ეს ცეცხლი ერთის ძალისა არ არის სახელმწიფოს სხვა და სხვა ნაწილებში. მაშინ, როდესაც რევოლიუციის ცეცხლი თითქმის ჩაქრა ფინლიანდიაში, კავკასიაში ცეცხლი კოცონად გადაიქცა. რას ნიშნავს ესა? იმას, რომ რეალური პირობები სხვა და სხვა ნაწილებში ნხვა და სხვაა. რეალურ პირობების სხვა და სხვაობა აუცილებლად ჰბადის პოლიტიკურ მოთხოვნილებათა სხვა და სხვაობას. რუსეთის ცენტრალური მმართველობა, გინდაც რომ განხორციელდეს, ვერ დააკმაყოფილებს ნაწილების მისწრაფებასა და ხელს შეუშლის შემოქმედებითს მუშაობას. ამიტომ საღი გონება მოითხოვს, მიეცეს რუსეთის სხვა და სხვა ნაწილს უფლება თავის ტერიტორიაზე დაამყაროს ის პოლიტიკური წესწყობილება, რომელიც ხალხს ჰსურს. მხოლოდ რადგანაც ნაწილები რუსეთის სახელმწიფოსი ისტორიულად, კულტურულად და სხვაფრივ მაგრად არიან შეკავშირებულნი, მათი სრული განცალკევება არა სასურველია, ამიტომ უნდა შეიქმნას მათი ფედერაცია.

აი ის „რეალური ნიადაგი“, რომელმაც გამოიწვია „ნაჩალო“-ს „шатаніе“.

მიწის მფლობელობა

V

აგრარული მოძრაობა ირლანდიაში

განსაკუთრებული ადგილი უკავია ირლანდიის მიწის მფლობელობის საქმეში. ირლანდია მსხვილ მემამულეების ქვეყანაა, მაგრამ მემამულენი თვითონ არ მისდევენ მეურნეობას, არამედ მიწა იჯარით აძლევენ წვრილ ფერმერებს (მოიჯარადრეებს). ფერმერები უმრავლეს შემთხვევაში მიწას ქირაობენ საკუთარის თავის გამოსაკვებად და არა ფულის მოსაგებად. ეს გარემოება დიდად მოქმედებს რენტაზე: ირლანდელი მოიჯარადრე იძულებულია, თითქმის მთელი თავისი შემოსავალი მემამულეს გადასცეს და თვითონ დაიტოვოს მხოლოდ სულ მცირე ნაწილი. ხალხი მეტის მეტად ღატაკია ირლანდიაში, მემამულენი კი ყველაზე უფრო მდიდარნი არიან მთელს ევროპაში. დიდი უმრავლესობა მემამულეებისა სხვა ეროვნებას ეკუთვნის და ეს კიდევ ხელს უწყობს ხალხის დაჩაგვრას და გაყვლეფას. მემამულეთა და მოიჯარადრეთა (ფერმერთა) ურთიერთ დამოკიდებულებამ გამწვავებული ხასიათი მიიღო, გახშირდა მემამულეთა მოკვლა და მათი სახლკარის და ქონების გადაწვა და აოხრება. აგრარული მაძრაობა მოედვა მთელს ირლანდიას. სასოფლო საკითხი გარდაიქცა მისთვის ერთად ერთ სოციალურ საკითხად, რადგან ირლანდიის მცხოვრებთა დიდი უმრავლესობა სასოფლო მეურნეობას მისდევს. სასოფლო საკითხი კი ყველაზე უპირველესად იყო იჯარის მოწესრიგების საქმე.

ირლანდიაში იყო ერთი კუთხე—ოლსტერი, სადაც მიწის იჯარა, ცოტათ თუ

ბევრად, სამართლიანად იყო მოწყობილი საფერმერო ჩვეულებით და სადაც მოიჯარადრენი შედარებით შეძლებულად სცხოვრობდნენ. ოლსტერის ჩვეულების ძალით, საიჯარო ქირა არ უნდა ყოფილიყო მძიმე ფერმერისათვის და მემამულეს არ შეეძლო ქირის აწევა უსამართლოდ; მემამულე ვერ ჩამოართმევდა ფერმერს მიწას, სანამ ფერმერი წესიერად იხდიდა იჯარის ფასს; ფერმერს შეეძლო გადაეცა სხვისთვის საიჯარო მიწა მემამულის თანხმობით, ხოლო ამ შემთხვევაში უკანასკნელს არ შეეძლო გაეწია უსამართლო წინააღმდეგობა.

თუმცა გამოურკვეველი ხასიათი ჰქონდა ოლსტერის ჩვეულებას, მაგრამ ასე თუ ისე იგი სასარგებლო იყო ფერმერებისათვის. წარსულ საუკუნის მე-50 წლებში ირლანდიაში ძლიერ აიწია მიწის ფასმა და რენტამაც იმატა. ამის გამო ოლსტერის მემამულეებმა მოინდომეს ძველ ჩვეულების მოსპობა და ყოველის საშუალებით დაუწყეს შევიწროვება ფერმერებს. ამაზე უკანასკნელებმა მედგარი პასუხი გასცეს მემამულეებს და დააარსეს „კავშირი საფერმერო უფლებისა“. კავშირმა მოიწვია მთელი ირლანდიის მოიჯარადრეთა წარმომადგენლების კრება, რომელმაც დაადგინა, რომ კანონმა მოაწესრიგოს იჯარის საქმე, თანახმად ოლსტერის ჩვეულებისა. მე-70 წლებში მეტად გაძლერდა ირლანდიელთა ეროვნული მოძრაობა. სარევოლიუციო პარტიამ, რომელსაც უნდოდა ირლანდიის სრული დამოუკიდებლობა, წინ წამოაყენა აგრარული რეფორმა, როგორც საუკეთესო საშუალება ხალხის გამოსაფხიზლებლად. მეორე, საკონსტიტუციო პარტია კი თხოულობდა მარტო ოლსტერის უფლების დაკანონებას მთელის ირლანდიისათვის. რევოლიუციონერმა მ. დევიტმა დააარსა „მიწის ლიგა“ მიწის ნაციონალიზაციის განსახორციელებლად. ამ ლიგამ შემოიღო ახალი იარაღი ეკონომიურ ბრძოლისათვის—ბოიკოტი: ყოველგვარ დამოკიდებულობას სწყვეტდნენ იმასთან, რომელსაც გამოუცხადებდნენ ბოიკოტს *). ლიგა ბოიკოტს უმთავრესად უცხადებდა ახალ ფერმერებს, რომლებიც ქირაობდნენ მემამულისაგან გაგდებულ ფერმერების საიჯარო მიწას.

ამ ლიგის (კავშირის) ზედგავლენით 1881 წ. მთავრობამ გამოსცა კანონი საიჯარო საქმის მოსაწესრიგებლად ამ კანონის ძალით, თუ ფერმერი ვერ მოურიგდება მემამულეს, იჯარის ფასის დასაწესებლად შეუძლია მიმართოს სასამართლოს ან მიწის კომისიას. სასამართლოს ან კომისიას თავისუფლად შეუძლია დაადგინოს „სამართლიანი“ ფასი, რომელზედაც არავითარი გავლენა არა აქვს თვითონ ფერმერის მიერ მოხდენილ მელიორაციას და იმ ფასის სიდიდეს, რომლითაც შეიძინა ფერმერმა საიჯარო უფლება წინანდელ ფერმერისაგან. სასამართლო ან კომისია იჯარის ვადას ნიშნავს 15 წელ. მემამულეს არ შეუძლია დაითხოვოს ფერმერი ამ ვადის განმავლობაში, თუ არა პირობის დარღვევისათვის. ვადის გათავების შემდეგ ფერმერს შეუძლია მოითხოვოს, რომ მიწა ხელახლა მის ხელში დარჩეს მომავალ 15 წლის განმავლობაში, ხოლო სასამართლოს მიერ უნდა დადგენილ იქნას ახალი საიჯარო ფასი. თუ ფერმერი და მემამულე ნებაყოფლობით მოურიგდნენ ერთმანეთს, შეუძლიათ შეატყობინონ ეს სასამართლოს და მაშინ მათ შეთანხმებას იმგვარივე ძალა აქვს, როგორც სასამართლოს ან კომისიის დადგენილებას. იჯარის ვადის განმავლობაში ფერმერმა უნდა შეასრულოს შემდეგი პირობები: 1) თავ-თავის დროზე გადაიხადოს საიჯარო ფასი, 2) არ გადასცეს სხვას იჯარა, არ აგოს მიწაზე რაიმე შენობა, თუ არ ექნება წერილობითი თანხმობა მემამულისა; 3) მისცეს ნება მემამულეს, მოსჭრას ხე, გათხაროს მადნები და სხ., მაგრამ იმ პირობით კი, რომ მემამულემ გადაუხადოს ყოველივე ზარალი; 4) არ გახსნას სპორტიან სასმელების დუქანი, თუ არ მიიღო თანხმობა მემამულისაგან; 5) არაფერი არ უნდა მოიქმედოს იჯარის გადასაცემად ისეთ პირისათვის, რომელიც სასამართლომ გამოაცხადა გაკოტრებულად და 6) არ უნდა მიაყენოს სისტემატიურად ზარალი მესაკუთრის ინტერესებს.

თუ ფერმერმა დაარღვია რომელიმე ეს პირობა, მემამულეს შეუძლია დაითხოვოს იგი, ხოლო უნდა გადაუხადოს ფერმერს, თუ მან რამე მელიორაცია მოახდინა მიწაზე, და ფერმერი არ ჰკარგავს იჯარის გადაცემის—გაყიდვის უფლებას. იჯარა გადადის მემკვიდრეზე, მაგრამ არ შეიძლება იჯარის დანაწილება მემამულის დაუთანხმებლად. იჯარის ფასის გადაწყვეტის დროს სასამართლო ან მიწის კომისია ხელმძღვანელობს იმით, თუ რას გადაიხდიდა კაპიტალისტი, იჯარით რომ აელო მიწა (კაპიტალისტი ყოველთვის ნაკლებს იძლევა საიჯარო ფასს, ვიდრე ის, ვინც მიწას ჰქირაობს საკუთარის თავის გამოსაკვებად).

1881 წლის კანონმა შესამჩნევი შეღავათი მისცა ფერმერებს, დასწია რენტის და იჯარის ფასი და იჯარის საქმე ჩააყენა მტკიცე კალაპოტში. 1881—1903 წლ. განმავლობაში იჯარა ჰქონდა აღებული სასამართლოს შემწეობით 540.000 ფერმერში 353.370 კაცს ირლიანდიაში 20 მილ. აკრი მიწაა, აქედან ამნაირის იჯარით არის აღებული 10 მილ. აკრი.

---

*) ასეთ საშუალებას მიმართეს პირველად მემამულე მაიორ ბოიკოტტის წინააღმდეგ, აქედან წარმოსდგა სიტყვა ბოიკოტი.

გაფიცვა

გუშინ ტფილისში შემდეგი დეპეშა მოვიდა მოსკოვიდან:

„ამხანაგებო! მთავრობა, რომელმაც ოქტომბერში მომხდარს საერთო გაფიცვას დაუთმო და 17 ოქტომბერს მანიფესტით გამოაცხადა თავისუფლება სიტყვისა, კრებისა, ხელშეუხებლობა პიროვნებისა, ეხლა უარს ამბობს თავისსავე მანიფესტზე. სიტყვის თავისუფლების მაგიერად ის სპობს საუკეთესო გაზეთებს; კრებების თავისუფლების მაგიერად უკრძალავს ხალხს შეკრებას; კავშირების თავისუფლების მაგიერად საპატიმროთი ემუქრება რკინის გზისა და ფ.-ტელ. კავშირთა მონაწილეთ; პიროვნების ხელშეუხებლობის მაგიერად აპატიმრებს მუშათა დეპუტატების საბჭოს პეტერბურგსა, ხოლო მოსკოვის გლეხთა კავშირის წევრებს და სხვა მოქალაქეთაც სხვა და სხვა ადგილას. მთავრობა ითხოვს ფაბრიკებიდან და ქარხნებიდან ასი-ათასობით მუშებს; დამშეულ გლეხებს აშვიდებს გენერალ-ადიუტანტების და ტყვიის-მტყორცნელების საშუალებით; სამხედრო სასამართლოში აძლევს აჯანყებულ სალდათებსა და მატროსებს.

ამხანაგებო! ყველას ესმის, რომ, თუ ზემოხსენებული თავისუფლება სიტყვისა და კავშირებისა არ გვექნა, ჩვენი ეკონომიურ-უფლებრივი მდგომარეობა არა თუ არ გაუმჯობესდება, არამედ უფრო უარესი შეიქმნება. მთავრობას დღეს-ხვალ გაკოტრება მოელის და ლამის ის შენახული ჩვენი ორიოდე გროშიც დავკარგოთ, რომელიც საპენსიო კასსებში გვაქვს. მთავრობა, რომელიც არღვევს მანიფესტით გამოცხადებულს თავისუფლებას, თვითვე არის მეამბოხე; ამიტომ შფოთის თავი ისინი კი არ არიან, ვინც თავისუფლებისთვის იბრძვის, არამედ თვით მთავრობა რომელიც სთელავს თავისსავე კანონს.

ამხანაგებო! მეტი მოთმენა შეუძლებელია! მთავრობა კვლავ გვიწვევს საბრძოლველად. დეე, ეგრე იყოს! შედეგის პასუხის გება ბოროტ მთავრობის კისერზე იყოს! 29 რკინის გზის დეპუტატების პეტერბურგის კონფერენცია სრულიად რუსეთის რკინის გზების ცენტრალურ ბიუროსთან ერთად უერთდება პეტერბ. და მოსკოვის მ. დ. ს. დადგენილებას და აცხადებს 7 დეკემბრიდან **საერთო პოლიტიკურ გაფიცვას**.

ამასთანავე ვკისრულობთ მანჯურიაში მყოფ ჯარის რუსეთში გადმოყვანას, რასაც უფრო ჩქარა შევასრულებთ, ვიდრე მთავრობა. მივმართავთ მანჯურიის ჯარის მხედართ თხოვნით გზაში წესრიგის დასაცველად ხელი შეუწყონ ჩვენს ორგანიზაციებს. მგზავრთ, რომელთაც გაფიცვა გზაში მოასწრობს, მახლობელს დიდ ქალაქებში ჩავიყვანთ; აგრეთვე ყოველ ღონისძიებას მივიღებთ პური თავისუფლად გადავზიდოთ დამშეულ გლეხთათვის და სანოვაგე-სურსათი ამხანაგთათვის. მხოლოდ დამფუძნებელი კრება, მოწვეული საყოველთაო, პირდაპირის, თანასწორის და ფარულის კენჭის ყრით, გამოიყვანს რუსეთს იმ იმდგომარეობიდან, რომელშიაც ჩააყენა იგი ბოროტმა მთავრობამ. სანამ არ მოისპობა სამხედრო და გაძლიერებულ დაცვის წესები, სანამ სიტყვის, ბეჭდვის და კავშირის თავისუფლება და პიროვნების ხელუხლებლობა უზრუნველყოფილი არ იქნება, მანამ არ შეწყდება გაფიცვაც.

ამხანაგებო! მამაცურად და მედგრად გავიდეთ საბრძოველად ხალხის განთავისუფლებისათვის. მარტო ჩვენ არა ვართ ბრძოლის ველზე, ქალაქის პროლეტარიატი, მშრომელი გლეხობა და ჯარის შეგნებული ნაწილი აღსდგა ხალხის თავისუფლებისა და მიწის მოსაპოვებლად. გაუმარჯოს სრულიად რუსეთის საერთო გაფიცვას!

სრულიად რუსეთის რკ. გზების
კავშ. ცენტრ. ბიუროს კონფერენცია

დაზარალებულთა სასარგებლოდ

დაზარალებულ გურულთა სასარგებლოდ ტარასი ზურაბის ძის ცქიტიშვილის მიერ ევლახში შეკრებილი —160 მან 40 კაპ. შემომწირველთა სია:

თითო თუმანი: ტარასი ზურაბისძე ცქიტიშვილი, გიორგი ანტონის ძე სიხირულიძე, ვ. ს. თაყაიშვილი (განჯის გენერალ-გუბერნატორი). ხუთ-ხუთი მანეთი: ნ. ა. შათირიშვილი, ს. მ. არუთინიანცი, იოსებ ღლონტი, პ. ე. მეძმარიაშვილი, ვასილ გოგია, მოსე ხიტირია, კაპიტონ სამსონია, გიორგი შარაშენიძე, ალექსი სამსონია, ი. გ. ხაჩატუროვი. სამ-სამი მანეთი: ნინო სარჩიმელია. Ф. К. Скуратъ, В. П. Чпурный, პლატონ კობეშავიძე. ორ-ორი მანეთი: ბესარიონ ლააქია, ალექსანდრე ქანდარია, კოტე კანდელაკი, გიორგი სიხარულიძე, Е. Макаровъ, П. Спекторъ, სიკო კობიევი, ივანე მილორავა, ნესტორ თავართქილაძე, გიორგი ბეკოს ძე კირტაძე. მანეთ-ნახევარი: რუბენ მამულაიშვილი, М. Торощенко. თითო მანეთი: ზაქარ. ორჯონიკიძე, ანდრია ნოდია, ანტონ ვარლამოვი, ლევან ჯაიანი, აბგარ არუთინოვი, ავქსენტი ჩოჩია, მიხეილ ჩახავა, გარეგინ ურფანიანცი, ერმილე მდინარაძე, ილია გინგიური, გიორგი კობესაშვილი, М. Поповъ, В. Егоровъ, А. Бабичъ, გიორგი ჩხიძე, ნიკო სარჯველაძე, М. Еригинъ, ანდრია ჩაჩიბაია, ვანფატი კილტავა, Искандаръ Гажiевъ, Тага Тагiевъ, Ч—въ, ლევან დალაქიშვილი, პლატონ ცერცვაძე, ვლადიმერ ზუბაძე, ბესარიონ საყვარელიძე, იესე ლოლაძე, უცნობი, ბაგრატ მოსესოვი, ნ. ე. წვერავა, Бахтiаровъ. ათ-ათი შაური: ვასო იქიტია, რევაზ სხირტლაძე, დიომიდე დვალიშვილი, І. Бутковскiй, გრიგოლ ქდამაძე, ანდრია ქაქუთია, Д—къ, ვასილ წერეთელი, Ф. Милюхинъ, ალექსი სანოვი, Воденскiй, კორკოლაძე, Е. Засыпкинъ. П. Зуевъ 45 კ., აირაპეტ ტერ-პოღოსოვი 40 კ. ექვს-ექვსი შაური: ლისმა ალხაზაშვილი, М. Θоминъ, Е. Фурманъ. რუსიევი 25 კ., დათიკო ალხაზიშვილი 20 კ., А. Ваврухъ 20 კ., Ж—къ 50 კ., Исмаилъ-Бек-Султановъ 3 მან., ი. ა. აბულაძე. 1

ამას გარდა შემოსწირეს: როსტომ ბიჭიასძე კვაჭანტირაძემ გურულთა სასარგებლოდ 2 მ., ი. ნ. კვეზერელმა-კოპაძემ და კნ. ნატ. ბარათაშვილმა —10 გურულთ და 5 მან. გაფიცულ ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთა სასარგებლოდ და ტარ. ცქიტიშვილმა 3 მან. გაფიცულ ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთა სასარგებლოდ.

სულ დღემდე ჩვენს რედაქციაში შემოვიდა 4038 მანეთი 57 კაპ. აქედან რვა მანეთი ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთათვის, 150 მანეთამდე დაზარალებულთა ფონდისათვის, ხოლო დანარჩენი კერძოდ გურულთათვის. დაზარალებულ გურულთა სასარგებლოდ შემოსულ ფულიდან უკვე გაიგზავნა დანიშნულებისამებრ 2500 მანეთი.

ახალი ამბავი

◆ **თავდაცვის ორგანიზაცია.** 8 დეკემბერს მოხდა უკვე არსებულ თავდამცველ ბიუროების წარმომადგენელთა კრება. კრებამ დაადგინა: 1. დააარსოს მთავარი ბიურო; 2. ბიუროს წევრებად ჩაითვლებიან ყველა უბნის ბიუროს თავმჯდომარენი; 3. ეთხოვოს არსებულ ბიუროებს, მთავარ ბიუროში გაგზავნონ კიდევ თითო წევრი; 4. ეთხოვოს ქალაქის იმ მცხოვრებთ, რომელთაც ჯერ არ დაუარსებიათ ბიუროები და შეუდგენიათ მილიცია, დააჩქარონ ეს საქმე. მთავარ ბიუროს პირველი კრება კვირას, 11 დეკემბერს მოხდება.

◆ **კიდევ ცუდი ამბები.** ალსტაფა—შამხორიდან 8 დეკემბერს ისევ ცუდი ამბები მოვიდა. ავაზაკ თათართა ბრბო თავზარსა სცემს ლიანდაგის მოსამსახურეთა და მუშებს. ბრბო სძარცვავს და ანადგურებს ყველაფერს, სადარაჯო ბუდკებს და მუშათა ყაზარმებს. კარები და ფანჯრის ჩარჩოებიც-კი დაიტაცეს. მერვე ნაწილის ინჟინერი მამედბეკოვი იწერება, მოსამსახურენი თხოულობენ უკან დაბრუნებას და ამბობენ, ამ პირობებში სამსახური არ შეგვიძლიანო.

◆ **ტელეგრაფის შეკეთება.** როგორც ვიცით, ქარმა ძლიან დააზიანა ტელეგრაფის ბოძები და მავთულები. ფოსტა-ტელეგრაფის მექანიკოსმა კრასოვსკიმ აცნობა ოლქის უფროსს, რომ ტელეგრაფის შესაკეთებლად გამოცდილ მუშათა ხელია საჭირო, მაგრამ, მოხელეთა გაფიცვის გამო, ასეთ მუშებს ვერა ვშოულობთ, თუმცა დიდ ფასებს ვაძლევთო.

◆ **საპიორის პოლკის დაბრუნება.** როგორც გავიგეთ, საპიორის პოლკი მალე განჯიდან ისევ ტფილისს დაბრუნდება.

◆ **ძარცვა-გლეჯა ყაზახების მიერ.** ვერაზე ჯვარს იქით მარჯვენა მხარეს, ნიკოლა მარ·ირუზოვის დუქანია. 8 დეკემბერს, საღამოს ექვს საათზედ, ამ დუქანს მიად ორი ცხენოსანი ყაზახი. მახლობლად ორ სხვა ცხენოსანი ყაზახი იყო ჩასაფრებულ ყაზახები მისცვივდნენ გინებით მედუქნე ნ კოლას, ერთმა მათგანმა ხმალი ამოიღ მეორემ თოფი დაუმიზნა და დაუყვირა: ნ დაგვხოცავთო და რაც გინდათ, წაიღეთ ყაზახებმა ყაპალახი ღვინის ბოთლებით აა სეს და რაკი დარწმუნდნენ, რომ დუქ სხვა არაფერი იყო, შესხდნენ ცხენებზე საბურთალოსკენ მოჰკურცხლეს. ამ დროს დუქანში მედუქნე ნიკოლას გარ იყვნენ: მეზურნე ზუბიაშვილი, ალექსი მ სოლიანი, მეარღნე შეთე, არსენა ზუბიე და სხვანი. როდის უნდა მოეღოს ბოლ ამისთანა ძარცვა-გლეჯას! ხალხი ამბობს, დენი მოთმენა აღარ შეიძლებაო.

◆ **კიდევ ყაზახები.** როგორც გუშ წინ ვწერდით, პეტროვკაში ყაზახებმა ს ზიზღარი საქმე ჩაიდინეს: უმიზეზოდ სადგ რზე ასტეხეს სროლა, ერთი კაცი მოჰკლ და რამდენიმე დასჭრეს. ყაზახებს აგრეთ გაუძარცვავთ დაჭრილები. ამ სისაძაგლ გამო მომხდარა რკინის გზის ადგილობრ მოსამსახურეთა კრება, რომელსაც თავი ზიზღი და მძულვარება გამოუცხადებია ყ ზახებისათვის. მოსამსახურეთ მოითხოვ იარაღი თავის დასაცველად, მოითხოვეს ა რეთვე ყაზახების მიერ მოკლულ კაცის ოჯ ხის უზრუნველ ყოფა.

◆ **რვა საათის მუშაობა ტრამვაიზ** ელექტრონის ტრამვაის დირექტორმა ქალ ქის გამგეობას აცნობა, რომ ამ წლის მაისს, ტრამვაის მოსამსახურეთა სურვილ თანახმად, დირექციამ დაადგინა, ტრამვ დღეში 16 საათს იმუშაოს, ამიტომ გთხოვ ეს დადგენილება დაამტკიცოთ. თუ თხოვ შეწყნარებული იქნება, მაშინ დირექც დაუყოვნებლივ 8 საათის სამუშაო დღ შემოიღებსო. ქალაქის გამგეობამ ეს განც დება ტრამვაის ზედამხედველ კომისიას გ დასცა.

◆ **სამღვდელოების კრება.** ქართველ სამღვდელოების დელეგატთა პირველ კრ ბაზე, რომელიც 8 დეკემბერს მოხდა, უპირ ველეს ყოვლისა წამოყენებულ იქმნა ს კითხი საქართველოს ავტოკეფალურ ლესიის მართვა-გამგეობის გეგმის შ ვების შესახებ. ამ საკითხის შესახებ დელ გატები გაიყვნენ ორ ნაწილად. ერთი ნაწ ლი იმ აზრისა იყო, რომ კრებას დ ლებით შეედგინა გეგმა, პრესის საშ ბით გაეცნო ქართველ საზოგადოებისთ და შემდეგ ამისა ყველა არსებულ პარ წარმომადგენელთა მონაწილეობით ს ლოოდ გამოერკვია იგი, რასაც უნდა ყვეს ეკკლესიის ფაქტიური ავტოკეფა მ ორე ნაწილი კი, უმრავლესობა, რისა იყო, რომ ამ კრებაზევე დელეგა ყველა არსებულ პარტიათა წარმომადგ თა მონაწილეობით აერჩიათ დროებითი მ თველობა ეკკლესიისა, რომელიც ეხ უნდა შეუდგეს მართვა-გამგეობას დრ გეგმის ხელმძღვანელობითაო. ხმის უმ სობით კრებამ მიიღო ეს მეორე წინად ბა. ა. ი. ნატროშვილმა აცნობა კრ რომ მან უკვე დაამთავრა სამღვდელ მინდობილება და შეადგინა ნუსხა ივ ეკკლესიის უძრავ ქონებისა, რომელიც ხანაში გადავიდა წასულ საუკუნეში, სთხოვა მისი დაბეჭდვა სამღვდელოებ ხარჯით. დღეისთვის მიწვეულნი ქართულ პრესსის და პარტიების წ მადგენელნი.

ფელეტონი

რუსეთის ცხოვრება

რეაქცია და ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთა გაფიცვა.—თანაგრძნობა ამ მოხელეთადმი.—ორიგინალური პარტია.—გლეხთა მოძრაობა.—მუშათა მოძრაობა და პარტიები.

ამ უკანასკნელ ორი კვირის განმავლობაში და მეტადრე სულ ბოლო დროს რუსეთის ცხოვრების ვითარება უმთავრესად ორ საზოგადოებრივ მოვლენაზე ტრიალებს: ერთი არის უკვე განახლებული რეაქცია, ხოლო მეორე ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთა გაფიცვა. პირველის შეხედვით მკითხველი შეიძლება გაჰკვირდეს, რომ ამ ორ საზოგადოებრივ მოვლენას ერთმანეთს ვუპირდაპირებ, რადგან პირველი შეიცავს მთელ სახელმწიფოს ცხოვრებას, მეორე კი შეეხება ცხოვრების მხოლოდ ერთ ნაწილს; მაგრამ ნუ დავივიწყებთ, რომ ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთა ბრძოლა არის მშრომელ ხალხის ბრძოლა, რომელიც ამ ჟამად მის ერთი ნაწილის ბრძოლაში გამოიხატება. ნუ დავივიწყებთ იმასაც, რომ ფოსტა და ტელეგრაფი თანამედროვე კულტურის ისეთი გამარჯვებაა ბუნებაზე, ურომლისოდაც შეუძლებელია თანამედროვე ცივილიზაცია, ურომლისოდაც მხოლოდ ბარბაროსულ დროს შეიძლებოდა ცხოვრება. ამიტომ არის, რომ ორი კვირის გაფიცვამ მთელი რუსეთი არივ-დარია, თვითეული მოქალაქის ცხოვრება აწეწ-დაწეწა, სანოვაგე საოცარის სისწრაფით გაძვირდა, ბირჟის ხალხი შეაფუცხუნა, ხაზინა გაკოტრების კარამდე დააყენა. ამის გამო შეგვიძლიან ვთქვათ, რომ თუმცა რეაქცია ძლიერია, მაგრამ არა ნაკლებ ძლიერია იმისი მოპირდაპირეც.

ორივე ბანაკი თავის საშუალებას ხმარობს. პირველის მდგომარეობა ერთის მხრივ უფრო გასაჭირია, ვიდრე მეორისა, რადგან საზოგადოება ამ მეორეს უჭერს მხარს. ამ მიზეზით რეაქცია იძულებულია რუსეთის საზოგადოების ყველა ნაწილზე მიიტანოს იერიში. მხოლოდ ამგვარად დაამარცხებს იგი თავის მოპირდაპირეს—ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთ და ბოლოს მთელ განმათავისუფლებელ მოძრაობასაც.

მაგრამ აქ ერთი კითხვაა გასარჩევი. რა მიზეზია, რომ რეაქციამ სწორედ ეხლა წამოჰყო თავი? რატომ აქამდის არ გამოვიდა ის პირდაპირ ბრძოლის ველზე? მკითხველს, ალბად, ეხსომება, რომ რეაქციის საჭიროებაზე ლაპარაკი დიდი ხანია არის პეტერბურგის უმაღლეს წრეებში. ზოგჯერ იმასაც ამბობენ, რომ დიქტატურა უნდა გამოაცხადონ და მთელ რუსეთში საომარ და გაძლიერებულ დაცვის წესები შემოიღონ. დიქტატორად ხან ტრეპოვს ასახელებდნენ, ხან დიდ-მთავარ ნიკოლოზ ნიკოლოზის ძეს, ხან გენ. მიშჩენკოს და ხან იგნატიევს. მართლაც, ამ ბოლო დროს ცარსკოე სელოში ლაპარაკიც ყოფილა დიქტატურაზე, მაგრამ საქმე არ დაბოლოვებულა. სამაგიეროდ, კრებაზე გამოუთქვამთ ის აზრი, რომ ამ ბოლო დროს საზოგადოება მეტად მოიღალა რევოლიუციონურ მოძრაობით და მთავრობისაკენ იბრუნა პირი. ამიტომ კრებამ დაადგინა, მიღებულ იქმნას ყოველნაირი ზომები წეს-რიგის აღსადგენად. უთქვამთ ისიც, პეტერბურგში საომარ დროის წესების გამოცხადებაც რომ დაგვჭირდეს, არ უნდა დავერიდოთო. აი, სად არის დასაწყისი რეაქციისა! ის კი გასაკვირველია, საიდან აიღეს მინისტრებმა, რომ საზოგადოება დაიღალა ბრძოლით და მთავრობისაკენ იყურება.

პირიქით, საზოგადოება ჯერ-ჯერობით საკვირველ მხნეობას და სიმტკიცეს იჩენს იმისდა მიუხედავად, რომ რეაქცია ამ ჟამად ძლიერ საგრძნობელია, რომ დღე მუდამ მთავრობა აპატიმრებს მებრძოლთ: ხან მუშებს და ხან კიდევ ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეებს, რომ სატახტო ქალაქებში სხვა და სხვა კრებებს პოლიცია უცვივდება და ძალით შლის.

**

დიახ, რეაქცია, ალვირწახსნილი რეაქცია რკინის გალიიდან გამოშვებულ ნადირივით მძვინვარებს, მაგრამ საზოგადოება სრულიადაც არა ფიქრობს იარაღის დაყრას, რადგან ჯერ იმისი ნახევარიც არ მოუპოვებია, რის მოპოებასაც სცდილობს. აი, მაგალითად, რა დაუდგენიათ ქ. მოსკოვში ბანკის მოხელეებს: 1. გამოვუცხადოთ გაფიცულთ (ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეებს) თანაგრძნობა და დავუჭიროთ მხარი ყოველ დღიურ შეწირულებით, რომელიც უნდა ყოველ ბანკში მოიკრიბოს გაფიცულთა სასარგებლოდ; 2. მიენდოს დელეგატთა კრებას, თვალ-ყური ადევნოს ამ გაფიცვის მიმდინარეობას და ყოველის საშუალებით მხარი დაუჭიროს. მეორე ფაქტი, საზოგადოების თანაგრძნობის მაჩვენებელი, შემდეგია: ზოგიერთმა ბანკმა პეტერბურგში ბანკის მოსამსახურე ბიჭებს გაატანა წერილები თავის კლიენტებისთვის დასარიგებლად. წერილები ბანკებმა მეარტელეების ხელით მიიღეს. ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეებისადმი თანაგრძნობის გამო, კლიენტებმა წერილები სულ უკან დააბრუნეს და ბანკის ამგვარი საქციელი ღალატად ჩასთვალეს. რა თქმა უნდა, ასეთი თანაგრძნობა ზნეობრივ დახმარებასაც უწევს გაფიცულებს და, თუმცა დურნოვო მუქარას მუქარაზე ჰგზავნის, მაგრამ მოხელენი მხნედ არიან და ძველებურად სწამთ, რომ გაიმარჯვებენ.

მოსკოვში ამას წინად მიტინგი ჰქონიათ გაფიცულებს. თავმჯდომარემ წაიკითხა დეპეშები, სხვა და სხვა ბიუროს მიერ გამოგზავნილი. ყველა დეპეშაში ის აზრია გატარებული, რომ მოხელენი მზად არიან იბრძოლონ ბოლომდის. საყურადღებოა აგრეთვე პეტერბურგის განყოფილების აღმასრულებელ კომიტეტის რეზოლიუცია: „შინაგან საქმეთა მინისტრის თანამდებობის დროებით აღმასრულებელმა დურნოვომ განაცხადა, რომ ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთა კავშირის დაარსება შეუძლებელია და არც ნება-დართული იქნება; ვინც-კი ამიერიდან კავშირში დარჩება, მოღალატედ და მეამბოხედ ჩაითვლებაო. ამაზედ აღმასრულებელი კომიტეტი უპასუხებს, რომ კავშირი უკვე არსებობს და დარჩება კიდეც, ხოლო მინისტრის ნება-რთვა ამისთვის საჭირო არ არის, რადგან კავშირი შესდგა 17 ოქტომბრის მანიფესტის თანახმად განცხადებითის წესით, ამიტომ მოღალატე და მეამბოხე ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელენი კი არ არიან, თვით დურნოვოა, რომელმაც აშკარად დაარღვია მანი ტიო...“

**

ასეთი პასუხი მიიღო მძვინვარე დუ ვომ, ვიტტე კი ისე გაჩუმებულა, თით სადღაც დაიმალაო, თუმცა დურნოვო და ემორჩილებოდეს ვიტტეს, როგ პრემიერს. საზოგადოდ, ამ ბოლო ვიტტემ გავლენა დაჰკარგა როგორც თველ წრეებში, ისე მომხრეთა შო გაჰქრა ის უკანასკნელი იმედიც, რომ რობა დაიახლოვებს ერობის წარმომა ლებს და მათთან ერთად მშვიდობიან ჩამოაგდებსო. საერობო პარტიაც, თუ ძლება ამ პარტიას პარტია ვუწოდოთ, ოპპოზიციის ბანაკში შევიდა: ლოლი მიმდინარეობა ისტორიისა ისეთი იყოს, რომ გამარჯვება ამ ჟამად ამ ტიას უნდა ერგოს, მაგრამ ძნელია გაგება, გაიმარჯვებს ეს პარტია რო თუ არა?

საქმე ის არის, რომ გაცრუვდა ი ვიტტეს მთავრობაზე დამყარებული, ის მოლოდინიც, რომ საქმე უკიდურეს წვავემდის არ მივა, ამიტომ ხალხი რევოლიუციონურ გზას ადგება. ამ ხვევაში კი ის პარტია გაიმარჯვებს, მხარესაც ხალხია. ხოლო ყველამ იცის, რომ საერობო პარტიას ხალხ ჰყავს, და სასწორი, ალბად, უფრო კალურ პარტიებისაკენ გადაიწევს. შეს ერთი რამ იყო მხოლოდ, სახელდობ რომ ხალხი, ერობის მოღვაწეობის პატივისცემით იმის წარმომადგენელთა ტიას მიემხრობოდა. მართლაც, იაპ

◆ **სომეხ-თათართ წარმომადგენელთა კრება.** მიმრიგებელმა კომისიამ დაადგინა, რაც შეიძლება საჩქაროდ მოწვეულ იქმნას სრულიად კავკასიის სომეხ-თათართა წარმომადგენელნი სისხლის ღვრის მიზეზების გამოსარკვევად და მშვიდობიანობის ჩამოსაგდებად. წარმომადგენლებს არ მოიწვევენ მხოლოდ ქუთაისის გუბერნიიდან, რადგან იქ არც სომხები არიან და არც თათრები.

◆ **მილიციონერების მოქმედება.** 8 დეკემბრის ღამეს მილიციონერებს ტფილისში შემდეგი აღმოუჩენიათ: 1. მუხრანის ქუჩაზე დაატუსაღეს ორი ადგილობრივი მცხოვრები, რომელთაც სახლის გადაწვა უნდოდათ. ერთმა მილიციონერებს ესროლა კიდეც, მაგრამ ააცდინა. ორივენი დაიჭირეს. მათი ვინაობა ჯერ არ გამოურკვევიათ. 2. პოპოვის აფთიაქის მაღაზიის გვერდზე, ნიკოლოოზის ქუჩაზე, მილიციონერებმა ნახეს გატეხილი მაღაზია თამბაქოსი. ბოროტგანმზრახველნი ვერ დაიჭირეს. ფიქრობენ, რომ ამათ სახლის გადაწვა უნდოდათ, რადგანაც თამბაქოს მაღაზიაში გასაძარცვავი არა იყო-რა. 3. 9 ამ თვეს, დილის 4 საათზედ, 4 უცნობი კაცი დაიჭირეს. ესენი ნასვამები იყვნენ და რევოლვერებს ისროდნენ. ერთმა წინააღმდეგობის გაწევაც სცადა. ამათ არა სთქვეს თავიანთი გვარები. მილიციონერებმა ისინი გაანთავისუფლეს და სიტყვა ჩამოართვეს, რომ უწესოებას აღარ ჩაიდენენ.

◆ **იარაღის დარიგება.** „კავ.“-ში დაბეჭდილია: „ამიერ-კავკასიის რკინის გზის მოსამსახურეთ თავის დასაცველად ასი რევოლვერი მიეცითო“. საინტერესოა ვიცოდეთ, ვის მიეცა ეს იარაღი—რკინის გზის მუშათა ორგანიზაციას თუ ამავე გზის იმ მუშებს, რომელნიც მღ. გოროდცოვის რაზმში ითვლებიან.

◆ **ბათუმი.** რადგან აქ ალყის წესია, რკინის გზის მოხელენი და მუშები ნაშუადღევს სამუშაოდ აღარ გამოდიან. აგრეთვე არც ერთ სახალხო მატარებელს არ უშვებენ ღამე ბათუმში. ამ მატარებლებს აჩერებენ ჩაქვაში და გათენებისას ჰგზავნიან ბათუმს.

◆ **გაფიცვა.** ხელ-ახლა გაიფიცნენ ვაგონების დამტვირთველი მუშები, რადგან დადებულ ვადაზე მოთხოვნილებანი არ აუსრულა რკინის გზის გამგეობამ. ეს მუშები თხოულობენ ოცდა-ხუთ მანეთს თვეში, სახლს, განათებას და გათბობას.

◆ **საპენსიო კასის დელეგატების კრება.** 15 დეკემბრის ათ საათისათვის დანიშნულია ამიერ-კავკასიის რკინის გზის საპენსიო კასსის დელეგატების კრება. კრებამ უნდა აცნობოს პეტერბურგის საპენსიო კასის ბიუროს, რომ ამიერ-კავკასიის რკინის გზის მოხელენი ერთხმად თხოულობენ საპენსიო ფულის დაბრუნებას.

◆ **სომეხ-კათოლიკეთა სკოლები.** ნამესტნიკმა ნება დართო სომეხ-კათოლიკეთა სამღვდელოებას, დააარსოს სანამესტნიკოში ახალი საეკკლესიო სკოლები იმავე წესით, რომლითაც არსებობდა 1896 წლის 28 ნოემბრის უმაღლეს ბრძანების გამოცემამდე. ამ ბრძანების ძალით, როგორც ვიცით, ყველა სკოლა, კათოლიკეთა ეკკლესიასთან არსებული, დაექვემდებარა საერო განათლების სამინისტროს.

◆ **შემწეობა ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეებს.** ხმა ტიგრანოვმა წინადადება შეიტანა ქალაქის საბჭოში, გადაიდოს 1000 მანეთი ფოსტა-ტელეგრაფის გაფიცულ მოხელეთა შესაწევად.

◆ **ახალი ექსარხოსი.** ტფილისში ხმა გავრცელდა, რომ საქართველოს ექსარხოსი ნიკოლოზი აღარ დაბრუნდება და იმის ნაცვლად ქართველ ექსარხოსს დანიშნავენ.

◆ **ნავთის ვაჭრების ოინბაზობა.** რკინის გზის სამმართველომ გუშინ აცნობა ტფ. ქალაქის გამგეობას, რომ რკინის გზამ, გამგეობის წინადადებით, ბევრს ვაჭარს დაუთმო ნავთი ექვს აბაზად, ვაჭრები სარგებლობენ ხალხის გაჭირვებით და ერთი სამად და ოთხად ძვირად ყიდიან. ვაჭრების თავგასულობას ყურადღებას არ აქცევს არც ქალაქის თვით მართველობა და არც სხვა რომელიმე დაწესებულებაო.

◆ **მეეზოვეთა მიტინგი.** 14 დეკემბრის ქალაქის საბჭოს დარბაზში მოხდება მეეზოვეთა მიტინგი.

◆ **ახალი საავადმყოფო.** ქალაქის გამგეობამ დაადგინა, გადასდოს დროებით საქირურგო სამკურნალოს დასაარსებლად 5000 მან., სამკურნალოს მოსაწყობად 300 მან., ორის თვის სახარჯოდ 1000 მ.

◆ **იარაღის თხოვნა.** ბორჩალოს მაზრის უფროსმა შუამდგომლობა აღძრა გუბერნატორის წინაშე, რომ დაურიგდეთ იარაღი, სხვათა შორის, ექვს ქართველის სოფლის მცხოვრებთ.

◆ **ტფ. ვიცე-გუბერნატორი.** ტფ. ვიცე-გუბერნატორად, როგორც გავიგეთ, ინიშნება ჩერნიავსკი.

◆ **სოც.-დემოკრატ მოწაფეთა კრება.** დღეს, 10 დეკემბრისთვის, 12 საათზე, სათავად-აზნაურო გიმნაზიის სადგომში, დანიშნულია კრება ამ გიმნაზიის სოციალ-დემოკრატ მოწაფეებისა არსებით საკითხის გადასაწყვეტად, ნაცვლად არ შემდგარ 7 დეკემბრის კრებისა. ს.-დ. მოწაფეთა ბიურო სთხოვს ამხანაგებს თან მოიტანონ საწევრო გადასახადი (50 კაპ).

◆ **მიტინგი.** ნაძალადევში დღეს, 10 დეკემბერს, გაგრძელებაა სამხედრო სამსახურში ახლად გაწვეულთა მიტინგისა.

◆ **ვაჭართა მიტინგი.** კვირას, 11 დეკემბრისთვის, დანიშნულია ყველა დარგის ვაჭართა მიტინგი დიდუბეში, ლორთქიფანიძის როტონდოსთან, 11 საათზე. მიტინგის ინიციატორები სთხოვენ ყველა დარგის ვაჭრებს, აუცილებლად დაესწრნენ.

◆ **სომხური გაზეთი.** ნამესტნიკმა ნება დართო ტფილისის მოქალაქეს მ. მ. ნალბანდიანცს გამოსცეს ქ. ტფილისში ა. სააქიანის რედაქტორობით ყოველდღიური სომხური გაზეთი „არაჯი“ (წინ).

◆ **რკინის გზის უფროსი.** ნამესტნიკის სახელზე მოვიდა დეპეშა, რომ ნაცვლად ინჟინერ ივანოვსკისა ამიერ-კავკასიის რკინის გზის უფროსად ინიშნება ინჟინერი შიაკევიჩი.

◆ **ახალ პიესების წარმოდგენის ნებართვა.** ნამესტნიკმა ნება დართო ახალ პიესების წარმოდგენისა ქართულ ენაზე: 1. „დონ პიეტრო კარუზო“, დრამა 1 მოქ. ბრაკკისა, თარგ. ნ. ყიფიანისა; 2. „ჩემი ბრალია“, ვოდევილი 1 მოქ. ჩინაროვისა, თარგმ. შალიკაშვილისა; 3. „კუ-კუ“, კომედია 3 მოქმ. კარეევისა, თარგმანი ვ. შალიკაშვილისა; 4. „კაპრალშტერი“, დრამა 3 მოქ., ლანგმანისა. თარგმ. ევდოშვილისა. და 5. „სხვის მარხილში ნუ ეჩრები“, ოსტროვსკისა.

◆ **გლეხთა თხოვნა.** ახალ-ქალაქის მაზრის სოფელ კულალის გლეხებს შუამდგომლობა აღუძრავთ, რომ დაუბრუნდეთ სანადელო ადგილები, რომელიც მემამულეთა სასარგებლოდ ჩამოერთვათ.

◆ **სასანიტარო რაზმები.** დღეს, 10 დეკემბრისთვის, მუხრანის საავადმყოფოს სადგომში, საღამოს 7 საათზედ, დანიშნულია სასანიტარო რაზმების წარმომადგენელთა კრება. წარმომადგენელთ სთხოვენ, უსათუოდ დაესწრნენ კრებას.

◆ **გაზეთის გადმოტანის შუამდგომლობა.** ნ. ი. თამამშევმა შუამდგომლობა აღძრა, ნება მიეცეს „ელისავეტპოლსკი ვესტნიკი“ განჯის ნაცვლად ტფილისში გამოსცეს.

◆ **გენ. მიშჩენკო ჯარით მოდის.** როგორც „სხივს“ გაუგია, ტფილისში დეპეშა მოსულა იმის შესახებ, რომ კავკასიისაკენ მომგზავრება ცნობილი გენერალი, იაპონელების მიერ არა ერთხელ დამარცხებული მიშჩენკო და თან მოჰყავს თურმე ორი კორპუსი ყაზახი.

◆ **მოუსავლობით დაზარალებულნი.** დუშეთის მაზრის რამდენსამე სოფელს უთხოვნია სესხი სასოფლო-სამეურნეო თანხიდან. ეს სოფლელნი წლევანდელ მოუსავლობით დიდ გაჭირვებაში ჩავარდნენ.

◆ **ტრამვაი.** დღევანდლამდე ტრამვაის მავთულები ვერ შეაკეთეს. ვაგონები გუშინ მხოლოდ მუშტაიდსა და ვორონცოვის ძეგლს შუა მოქმედებდნენ.

◆ რკინის გზის მთავარი რევიზორი გ. გ. აშჩეულოვი დაინიშნა მოძრაობის უფროსის თანაშემწედ, ხოლო იმის ადგილზე დაინიშნა რევიზორად ვ. ი. დინგევი.

◆ ახალქალაქის მაზრის სოფელ პატარა სამსარის გლეხებს, მთავრობის განკარგულებით, ჩამოერთვათ სახელმწიფო მიწები, რომლებიც იჯარით ჰქონდათ აღებული, და იქვე მახლობელ სოფლელებს გადაეცა. ეხლახან აღნიშნულ სოფლის გლეხებს უთხოვნიათ, დაუბრუნონ ადგილები.

◆ სომეხ-თათართა შეტაკების დროს თათრებს მეექვსე ნაწილში გაუძარცვავთ შემდეგი სომხების სახლები: ნუმი ხანუმ იბრაიმოვის სახლში (№132) მცხოვრებთა გასპარ ვართანოვისა, ზარალი 780 მ., სარქის მანდინოვისა—156 მან., სოფიო გალუსტოვისა—113 მ., იენის არუთინოვისა—102 მ., 30 კ., ხეიდაბადში (№ 16) მცხოვრები ოსან ლაშქაროვი—150 მან.

◆ ახალციხის მაზრის რამდენსამე სოფლის საზოგადოებას შუამდგომლობა აღუძრავს, სესხი მიეცეთ სასოფლო სამეურნეო თანხიდან სხვა და სხვა საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლად.

◆ ტფ. მაზრის სოფელ დიდ ირაგის ბერძნებს შუამდგომლობა აღუძრავთ, მიეცეთ სახელმწიფო ადგილები. მთავრობას არ შეუწყნარებია ეს თხოვნა.

ბათუმის ამბები

ორიოდე სიტყვით „ცნ. ფურ.“-ში უკვე აღნიშნული იყო ის, რაც ბათუმში მოხდა. ეხლა დაწვრილებით მოგითხრობთ.

27 ნოემბერს ვიღაცები, შეიძლება პროვოკატორებიც, დაეცნენ ერთ ყაზახს და წაართვეს იარაღი. ეს რომ ყაზახებმა გაიგეს, შეიკრიბნენ და გადასწყვიტეს ჯავრის ამოყრა ხალხზე. 28 ნოემბერს, ნაშუადღევის ხუთი საათი იქნებოდა, ყაზახები დაეცნენ გურიიდან მოსულ გლეხებს და დაუწყეს ცემა-ტყეპა, შემდეგ იძრეს ხანჯლები და მოჰკლეს შვიდი და დასჭრეს ოთხი გურული. შემოწმების დროს ზოგს თვრამეტი და ოცი ჭრილობა აღმოაჩნდა.

ამ საღამოსთვის დანიშნული იყო კრება. საბჭომ დაადგინა მგლოვიარობის ნიშნად კრება არ შესდგეს, და გაიმართა მიტინგი. ათას კაცამდე მოგროვდა. მიტინგმა დაადგინა: გაგზავნოს დეპუტაცია გუბერნატორის პარკაუსთან და მოითხოვოს, რომ ყაზახები გაყვანილ იქმნენ ქალაქიდან სამის დღის განმავლობაში. ამასთან ეცნობოს, რომ სანამ არ გაიყვანენ ყაზახებს, ნება არა ჰქონდეთ ყაზარმებიდან გამოსვლისა.

დეპუტაცია მაშინათვე გაემგზავრა და პასუხი მოიტანა გუბერნატორს ეთქვა, მაგისი შესრულება ციხის კომენდანტის პოჟიდაევის საქმეაო. ესევე დეპუტაცია კომენდანტთან წავიდა. კომენდანტმა უპასუხა: ჯარის გაყვანა ქალაქიდან ნამესტნიკის საქმეაო; რაც შეეხება ყაზახების ყაზარმებიდან არ გამოსვლას, ამაზედ განკარგულებას მოვახდენო. ამისთანა პასუხმა ძალიან აღელვა ხალხი. ამავე მიტინგზედ გამოირკვა, რომ ყაზახებს წაუყვანიათ თხუთმეტი კაცი ყაზარმებში. მიტინგმა მოითხოვა, იარაღით წავიდეთ და ჩვენი ძმები განვათავისუფლოთო. დაადგინეს კიდეც, რომ მაშინვე წასულიყვნენ, მაგრამ გამოირკვა, რომ ბათუმის სოციალდემოკრატების ორგანიზაციას იარაღი ძალიან ცოტა ჰქონია. ამას შემდეგ შესდგა ფედერალისტების, დაშნაკცუტუნების, ჰნჩაკისტების და ადგილობრივ ებრაელთა შეერთებული და კარგად შეიარაღებული დრუჟინა 80 კაცისაგან. ეს დრუჟინა ჩადგა ქალაქის ქუჩებში ხალხის დასაცველად, რადგან ყოველ წამს მოსალოდნელი იყო ყაზახების თავდასხმა. შეერთებულ დრუჟინას ხელმძღვანელობდა ფედერალისტების პარტიის წარმომადგენელი. დრუჟინაში იმატა და მეორე დღეს 400 კაცამდე ავიდა.

29 ნოემბერს დილით კიდევ გაიმართა მიტინგი. მოგროვდა 2,000 კაცამდე. გადასწყვიტეს, კიდევ წავიდეს დეპუტაცია კომენდანტთან და მოსთხოვოს ყაზახების გაყვანა. დაადგინეს აგრეთვე, იმავე დღეს დაესაფლავებინათ წინა დღეს დახოცილები და ცხედრები გაეტარებინათ გუბერნატორის და კომენდანტის სახლების წინ. ამ უკანასკნელის გადაწყვეტილებას არ დაემორჩილა მებრძოლი ორგანიზაცია და მოითხოვა, დასაფლავება შეეჩერებინათ.

ამ დროს ქალაქის თავი თავ. ი. ზ. ანდრონიკაშვილი კომენდანტთან იყო. თავ. ანდრონიკაშვილმა დაარწმუნა იგი, რომ უნდა გაიგზავნოს კაცი ნამესტნიკთან ყაზახების გაყვანის თაობაზე მოსალაპარაკებლად. კომენდანტმა ნამესტნიკთან გაგზავნა ადგილობრივი შტაბის უფროსი მდივანი. ამასვე წაჰყვნენ თავ. ანდრონიკაშვილი და სამხედრო ინჟინერი პოდგურსკი. ხალხმა პირობა მისცა თავ. ანდრონიკაშვილს, ქუჩაში ვიდგებით შეიარაღებულნი ყარაულებად და მხოლოდ ხალხის დასაცველადაო.

საღამომ მშვიდობიანად და წესიერად ჩაიარა. გათენდა 30 ნოემბერი. იქნებოდა დილის ათი საათი. რკინის გზის სადგურის მახლობლად მიდიოდა აფიცერი არტილერისტი. ეს აფიცერი წინა დღეს მიტინგებს დასწრებია ნაღმოსან როტის რამდენიმე სალდათით. უცებ გავარდა თოფი, მაგრამ აფიცერს ტყვია ასცდა. თოფის ხმაზე ხალხი შეშინდა, ყველა აქეთ-იქით გარბოდა. ასტყდა სროლა. იღბალზე ამ სროლამ არავინ იმსხვერპლა.

ამ დროს იჭექა ზარბაზანმა, ეს თურმე „ტრევოგა“ იყო. ვისაც კი იარაღი ჰქონდა, ყველა ბრძოლის ველზე გამოვიდა. გაჩნდნენ „წითელი ჯვრის“ სანიტარები. ქუჩებში ჩაამწკრივეს ტყვიის მტყორცნელები. მოკლული აღმოჩნდა ორი და დაჭრილი თორმეტი. ყაზახებმა წითელი ჯვრის სანიტარები არ დაინდეს და თოფები დაუშინეს. დასჭრეს ერთი და მოწყალებისა.

შუადღისას გუბერნატორმა შეუთვალა ორგანიზაციებს, ბარიკადები ახსენით; თუ არ ახსნით, იარაღს ვიხმართ. პირობას გაძლევთ, ქალაქში მშვიდობიანობას დავიცავთო. ორგანიზაციებმა სთქვეს, ოღონდ მშვიდობიანობა იყოს და ბარიკადებს ავხსნითო და ახსნეს კიდეც. ღამის შვიდ საათზედ გუბერნატორმა თავის უფლებები კომენდანტს გადასცა. კომენდანტმა სამხედრო სხდომა მოახდინა და მთელ ქალაქში საალყო წესები გამოაცხადა. ნება არავისა ჰქონდა საღამოს ექვსი საათის შემდეგ გამოსულიყო გარედ, აიკრძალა ყოველი ყრილობა და კრება, ყოველ ქუჩაში ჯარი და ყაზახები გაჩნდნენ. ქუჩებში დაამწკრივეს ზარბაზნები და ტყვიის მტყორცნელები.

ტფილისიდანაც დაბრუნდა დეპუტაცია და ამბავი მოიტანა, რომ ნამესტნიკმა განკარგულება მოახდინა ყაზახები გამოყვანილ იქმნენ ბათუმიდანაო. ამაზედ კომენდანტმა უპასუხა დეპუტაციას: ნამესტნიკმა არ იცის, როგორ შეიცვალა მდგომარეობა ბათუმისა და ამისათვის იმის განკარგულებას სისრულეში ვერ მოვიყვანო. ასეთი თვითნებობა გამოიჩინა კომენდანტმა. რა თქმა უნდა, ყაზახებმა თავიანთ ხელობას მიჰყვეს ხელი და ყოველი გამვლელი და გამომვლელი გაძარცვეს. ესეც არ იკმარეს, შეცვივდნენ ქალაქის გამგეობაში და იქაურობა სულ მაინგრ-მოანგრიეს, ასე გამინჯეთ საქმეებიც-კი დახიეს და წაიღეს კასის უშველებელი ყუთი, რომელიც იწონიდა ოცდა-ათ ფუთზედ მეტს. აიკლეს აგრეთვე „ჩერ. ვედ.“-ი.

ქალაქის თავი ხელ-ახლა გაემგზავრა ტფილისში ნამესტნიკთან. თან წაიყვანა გრ. ვოლსკიც. ნამესტნიკს სთხოვეს, ვინმე კაცი გაგზავნეთ და გამოიძიეთ მოქმედება ბათუმის ადმინისტრაციისაო. ნამესტნიკმა ხუთ ამ თვეს უკვე გაგზავნა არტილერიის უფროსი გენერალი რეშეტნიკოვი.

პრესსა

მოსკოვის სოციალდემოკრატიული გაზეთი „ბორბა“, არკვევს რა ეხლანდელ რევოლიუციის დასრულების შემდეგ მოსალოდნელ რეაქციას და სარეაქციო ძალებს, სწერს:

გლეხობა, სოფლის პროლეტარიატის გამოკლებით, par excellence ტრადიციის და წესიერების პარტიაა. საზოგადოებრივი ფიზიონომია გლეხობისა ყოვლის უწინარეს დამოკიდებულია მის ეკონომიურ ყოფა-ცხოვრებისაგან. რადგან გლეხობას საქმე აქვს მიწასთან, ე. ი. ისეთ საწარმოო იარაღთან, რომელიც ძლიერ სუსტად ემორჩილება ადამიანის ბატონობას, რომლის ნაყოფიერებაც უფრო მეტეოროლოგიურ მოვლენათა კომბინაციაზეა დამოკიდებული, ვიდრე ადამიანის შრომაზე, ამიტომ გლეხი სხვაზე ადვილად მისაწვდომია სარწმუნოებრივ და ცრუმორწმუნეობრივ ბოდვისათვის; ამის წყალობით კი გლეხი ეჩვევა ავტორიტეტების წინაშე [illegible]ლობას. ის გარემოება, რომ გლეხის შრომას გადამწყვეტი მნიშვნელობა არა აქვს სოფლის მეურნეობაში, აიძულებს ქედმოხრილმა უცქიროს ბუნების ძალებს და თავის შველას პირადის გარჯისაგან კი არ მოელოდდეს, არამედ იმის გარეშე მყოფ ძალებისა და პირებისაგან. ასეთია გლეხი ყველგან და მხოლოდ შიმშილისაგან მოსალოდნელს სიკვდილს გამოჰყავს ხოლმე იგი თანასწორძალიანობის მდგომარეობიდან. ამ შემთხვევაში გლეხი რევოლიუციონერდებოდა, მაგრამ ყოველგან გლეხობის სარევოლიუციო გამოსვლის მოტივები პირდაპირ რეაქციონური ყოფილა...

ცხადია, არავითარი განსაკუთრებითი სული არ უდგა ჩვენს (ე. ი. რუსეთის) გლეხობას. როგორც ყოველგან, იგი აქაც მონარქიის მომხრეა, როგორც ყოველგან, აქაც სცდილობს იგი მიწას დაეუფლოს „ხალხის საკუთრებად“, მაგრამ ამ ცდასთან შეკავშირებული არა აქვს განსაზღვრული აზრი მიწის გასაზოგადოებრივობისა, როგორც ყოველგან, გლეხობა აქაც პოლიტიკურად ინდიფფერენტია (გულცივი, განურჩეველი), და რესპუბლიკის გამოცხადების უმალვე არ დაი-

---

ომის დაწყების შემდეგ ხალხში, გლეხობაში მეტად გაიზარდა ერობისადმი პატივისცემა. მიზეზი ამისი იყო საუცხოვო ორგანიზაცია საერობო წითელ ჯვრისა და სხვა დახმარებისა ბრძოლის ველზე. მაგრამ რაც უნდა იყოს, გლეხობა ერობას მაინც ისე უცქერის, როგორც მემამულეთა ინტერესების დამცველს, ხოლო მემამულე გლეხს ყველაზე დიდ მტრად მიაჩნია. ამას მიემატა სოციალისტურ პარტიების პროპაგანდა და ეს საკმაო იყო, რომ გლეხობას ზურგი შეექცია ერობისაკენ და მიმხრობოდა უფრო რადიკალურ პარტიებს. ერობისადმი გულ-ცივობა და მტრული თვალით ცქერა მტკიცდება იმითაც, რომ უფრო შეგნებული გლეხობა უარს ამბობს საერობო გადასახადებზედაც. რაც შეეხება შეუგნებელ ნაწილს ხალხისას ან რეაქციონურ ელემენტებს—ესენი ხომ იმ თავითვე მტრულის თვალით უცქეროდნენ ერობას: პირველნი როგორც შეუგნებელნი, ხოლო მეორენი—როგორც თვითმპყრობელობის მომხრენი. ეს უკანასკნელნი საერობო მოღვაწეებს მოღალატეებად სთვლიან.

ამ რიგად საერობო პარტიის მდგომარეობა ორჭოფია: მას არც ერთ ბანაკში არ იღებენ, რადგან ერთი ნაწილი ხალხისა სოციალისტურ უკიდურეს პარტიების ხელშია, ხოლო მეორე ნაწილი (რეაქციონული)—ეგრედ წოდებულ უფლებრივ წეს-რიგის პარტიის ხელში; აი, ამ ორ პარტიებს შორის არის ამ ჟამად ბრძოლა და ჯერ კიდევ კარგა ხანს გასტანს იგი; მოსალოდნელია, რომ ეს ბრძოლა წლობით გაგრძელდეს. საერობო პარტია შუაში რჩება.

ვიტტე, რომელმაც თავის მოქმედებაში ვერაფერი შორს-მჭვრეტელობა გამოიჩინა, ევროპას ჰბაძავდა. თავის ხანმოკლე, მაგრამ დიდ მნიშვნელოვან ბრძანებლობის დროს ვიტტემ ვერავითარი შემოქმედება ვერ გამოიჩინა. იმას ეგონა, ეხლა საერობო პარტიას უნდა დაეყრდნოო, მაგრამ დაინახა, რომ ეს პარტია ძლიერი არ არის და დიდის წოწიალის და რყევის შემდეგ იპოვნა ის ბურჯი, რომელსაც უნდა დაეყრდნოს; ეს ბურჯი უფლებრივ წეს-რიგის პარტიაა, რომლის წარმომადგენელიც ბობრინსკია. ეს ბობრინსკი უკვე ყოფილა ვიტტესთან მოსალაპარაკებლად და, როდესაც ერობის პარტიის წარმომადგენელნიც მისულან, ბობრინსკის შეჰხვედრებიან.

**

იმ დროს, როდესაც მაღალ წრეებში ასეთი ამბებია, ე. ი. როდესაც რეაქცია თავის კლანჭებსა ჰკიდებს თავისუფალ რუსეთს, ძირს, ცხოვრების სიღრმეში, ცხოვრება უფრო და უფრო სდუღს: გლეხთა მოძრაობა არა თუ არა სცხრება, უფრო იზდება და მეტ ადგილს ეფინება. რეაქცია ამის წინააღმდეგაც ხმარობს ზომებს, მაგრამ ამ უმსგავს ზომებით უფრო აბრაზებს გლეხებს. დიდი აღელვება გამოუწვევია ერობის წარმომადგენლებშიც-კი მაგალითად, დურნოვოს ბრძანებას. ამ ბრძანების ძალით, დახმარება არ უნდა აღმოუჩინონ დამშეულ გლეხებს იმ გუბერნიებში, სადაც მღელვარებაა. ამგვარივე ხასიათი აქვს ბალტიის ზღვის სანაპირო გუბერნიებში შემოღებულ ახალ წესს, რომლის ძალითაც გუბერნატორების უფლება გაფართოვდა.

გლეხობა ძალიან აღელვებულია ამგვარ განკარგულებებით, გლეხების და იმ აგიტატორების დაპატიმრებით, რომელნიც გლეხთა კავშირის სახელით მოქმედობენ. მოსკოვის გუბერნიაში გლეხებს სრულიად უარი განუცხადებიათ გადასახადების გაღებაზე. გლეხთა კავშირის მთავარ კომიტეტს დაუდგენია, გამოსცეს მოწოდება გლეხებისადმი: შეიკრიბნენ შობის პირველ დღეს და შეიმუშავონ დადგენილებანი სრულიად რუსეთის გლეხთა კავშირის კრებაზე გასაგზავნად. ეს კრება მოხდება 15 იანვარს ქ. მოსკოვში.

ამ ბოლო დროს მიტინგები კიდევ უფრო გახშირდა პროვინციებში. გჟატსკში მემამულეთა და გლეხთა შეერთებული მიტინგი გამართულა საერობო საბჭოს სადგომში. შეკრებილა 200 გლეხი. დარბაზი ორად ყოფილა გაყოფილი: ერთში მოუთავსებიათ გლეხები, მეორეში მემამულენი, „ზემსკი ნაჩალნიკი“ და სხვანი. თავმჯდომარეს, სხვათა შორის, უთქვამს გლეხებისთვის, რომ 1 1/2 დესეტინაზე მეტი არ მოემატებათ მიწა. გლეხებს უპასუხნიათ, ეგეც კარგია, თუ ისე ჩაგვაბარეს, რომ ვერავინ წაგვართვას და ვერც შეისყიდოსო. ამტყდარა აურ-ზაური, გლეხნი და მემამულენი ვერ მორიგებულან. თავმჯდომარეს გლეხების ორატორი გაუჩუმებია და კრება დაუხურავს, რადგან „ორატორნი მცხოვრებთა ერთ ნაწილს მეორეს უსევენო“. მიტინგის დროს გადმოუყრიათ პროკლამაციები, რომლითაც უცნობი პირნი იწვევდნენ გლეხებს მემამულეთა აკლებად. გლეხებს ეს ქაღალდები სულერთიანად დაუფხრეწიათ და გადაუყრიათ. იმავე სოფელში „ზემსკი ნაჩალნიკს“ დაუთხოვნია სოფლის მწერალი, რადგან ამ მწერალს მიტინგზე ულაპარაკნია. გლეხების წარმომადგენლებს (თითოს თითო სოფლიდან) თავი მოუყრიათ, წასულან თავ-გასულ მოხელესთან და მოუთხოვნიათ მწერლის განთავისუფლება.

სამწუხაროდ, რუსეთი მეტად დიდია და შეგნებული ძალა ვერა სწვდება ყველა კუთხეს. ძალიან ბევრგან მოძრაობამ ცუდი მიმართულება მიიღო. წინადაც გვითქვამს და კიდევ ვიმეორებთ, რომ დიდი განსაცდელი მოელის რუსეთს, თუ შეუგნებელ გლეხებს ხელმძღვანელობა არავინ გაუწია. ამ ბოლო დროს რამდენიმე ადგილიდან მოვიდა ამბავი, რომ გლეხები მემამულეებს იკლებენო. რა თქმა უნდა, მთავრობა არ იგვიანებს და იქ, სადაც მღელვარებაა, ყაზახებს და ჯარს ჰგზავნის.

**

დიდის სისწრაფით იზრდება ქალაქის მუშათა მოძრაობაც. ეს მარტო მუშათა პარტიების ზრდით არ გამოიხატება. პარტიების ზრდაზე ნაკლები მნიშვნელობა არა აქვს მუშათა პროფესსიონალურ კავშირების დაარსებას. რა თქმა უნდა, თვითცნობიერების განვითარებას მუშათა შორის მოსდევს პარტიების ზრდა. ერთი ამგვარი ფაქტი უკვე აღვნიშნეთ ამას წინად: სახელდობრ, სოციალისტ-რევოლიუციონერთა პარტიის გამარჯვება პეტერბურგში გაფიცვის დროს. ამ გამარჯვებაზე ერთი სოციალდემოკრატიული გაზეთი, „ნაჩალო“, დაცინვით ამბობდა, რომ ს. რ.—ბმა მხოლოდ ბურუსი შეიტანეს მუშების თავში, დროებით არივდარიეს მათი აზრები და გაჰქრნენო. იმის დასამტკიცებლად, რომ ეს პარტიის ნამდვილი გამარჯვებაა, მოვიყვანთ კიდევ სხვა იმგვარსავე ფაქტებს, რომელიც ისევ პეტერბურგში მოხდა პირველ გამარჯვების ორი თვის შემდეგ.

გაზ. „სინ ოტეჩესტვა“ გადმოგვცემს, რომ პეტერბურგს, ნარვის რაიონში, როზენკრანცის ქარხანაში მომხდარა მუშათა მიტინგი, ულაპარაკნიათ ს.-დემოკრატებს და სოც.-რევოლ.-ს. სჯა-ბაასისა და კამათის შემდეგ მუშებს დაუდგენიათ შემდეგი: „ჩვენ, როზენკრანცის ქარხნის მუშებმა, საერთო კრებაზე მოვისმინეთ-რა სოციალდემოკრატების და სოც.-რევოლიუციონერების ორატორების ნალაპარაკევი, ვცანით, რომ პროლეტარიატს ბრძოლა მხოლოდ მაშინ შეუძლიან, თუ შეუერთდა მშრომელ გლეხობას და იმასთან ერთად შეჰქმნა ძლიერი სარევოლიუციო არმია. პროლეტარიატი მაშინ შესძლებს ბრძოლას არა მარტო თვითმპყრობელობის დასამხობად და თავისუფლების მოსაპოებლად, არამედ ბურჟუაზიის წინააღმდეგაც. სოციალიზმის იდეალისათვის; მაშინ, როდესაც მიწა მშრომელ ხალხის ხელში გადავა, რათა თანასწორად ისარგებლოს, პროლეტარიატს შეძლება მიეცემა იბრძოლოს თავის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად. ამიტომ **ჩვენ ვუერთდებით სოც.-რევოლიუციონერთა ლოზუნგს: მიწა და თავისუფლება. ჩვენ ვთვლით, რომ სოც.-რევოლიუციონერთა პარტია გამომხატველია მთელი მშრომელ ხალხის ინტერესებისა** და ის უნდა იყოს იმისი ხელმძღვანელი ბრძოლაში. გაუმარჯოს სოც.-რევოლიუციონერთა პარტიას!..

ამგვარივე რეზოლიუცია მიუღიათ ვიბორგის რაიონის მუშებს 30 ნოემბრის მიტინგზე.

ვ. ნ.

წყებს მონარქიის ხელახლა აღდგენას; ის ჯერ საპირბოროტო მიწის საკითხს ჩაებღაუქება და იმას დაასრულებს. რადგან დამფუძნებელი კრება და მხოლოდ იგი დამფუძნებელი კრება შესძლებს მიწის საკითხი გადაწყვიტოს და დააკანონოს მიწის დაუფლება, ამიტომ ვიდრე დამფუძნებელი კრება იმოქმედებს, გლეხების მხრივ რეაქცია შეუძლებელია...

ამგვარად, როდესაც გლეხობა მიწას მიიღებს და, მდაბიურად ვიტყვით, გაძღება, მაშინ იგი დამზადებული სარეაქციო ძალა იქნება. თავის-თავად ეს ძალა არ დაიძრება, მაგრამ სხვები ისარგებლებენ იმით.

ასე ღრმად ესმით სოციალდემოკრატებს გლეხობის პსიხოლოგია, რომელიც თურმე იქიდან წარმოსდგება, რომ სოფლის მეურნეობა დამოკიდებულია ბუნების ძალთა მოქმედებისაგან და არა შრომისაგან. ძალა-უნებურად მაგონდება—ერთის კარდანახელის გლეხის სიტყვა, ჩემი ვენახი იმდენ ყურძენს დაისხავს, რამდენსაც მე მოვინდომებო. ეს ამაყი და თავხედიანი იმედიანობა, რომელიც მარტივად გვიყენებს თვალწინ გლეხის რწმენას ადამიანის შრომის მძლეთა-მძლეობისას,—სოციალდემოკრატებისთვის არ არსებობს ან, უკედ რომ ვთქვათ, არა ჰსურთ, რომ არსებობდეს. დოგმატიური მართლმორწმუნეობა ავალებთ მათ, გლეხები აუცილებლად რეაქციონერებად გამოიყვანონ და ამასთან გაამართლონ იმისი ეხლანდელი სარევოლიუციო გამოსვლა. როგორ შეიძლება ამის მოხერხება უიმისოდ, თუ გლეხები რევოლიუციონერობას ისეთს გარდამავალს და დროებითს მოვლენად არ აღიარებენ, რომელიც მხოლოდ შიმშილმა შექმნა და რომელსაც კუჭის ავსების მეტი სხვა არაფერი იდეიური ნიადაგი არა აქვს?—მოიგონეთ ნოემბერში მომხდარი კრება გლეხების წარმომადგენლებისა, მოიგონეთ მათი დადგენილებანი, და ადვილად დაინახავთ, რას უფრო მეტი ფასი აქვს მართლმორწმუნე მარქსისტების თვალში, ფაქტებს თუ „მეცნიერულ სოციალიზმის“ დოგმებს. ს. დ. ჩვეულებრივ თავი იმით მოაქვს, რომ იგი თავის აზრებს საზოგადოებრივ განვითარების შესახებ ამყარებს ცვალებადს ფაქტორზე, ტეხნიკისა და საწარმოვო ძალთა განვითარებაზე, მაგრამ გლეხის პსიხოლოგიის ასახსნელად კი, როგორც მათ ეს პსიხოლოგია დოგმატიურ წიგნებიდანა აქვთ ამოკითხული და არა ცხოვრების წიგნიდან, ბუნების უცვლელ ძალთა გარეშე სხვა საფუძველი ვერ უპოვიათ.

ყოველ შემთხვევაში ფაქტი მაინც ფაქტად დარჩება და დღეს-ხვალ ყველა ნათლად დაინახავს, როგორ დაებნათ სოციალდემოკრატებს დავთრები გლეხობის მოძრაობის ზედგავლენით.

მუშათა შორის

რევოლიუციონური მოძრაობა გაიზარდა და ამას მოჰყვა სხვა და სხვა პარტიის შედგენა. პარტიებს ძალა არ ექნებათ, თუ ფესვებს არ გაიდგამს ხალხში და იმის უფრო შეგნებულ ნაწილს პროლეტარიატში. თვით ხალხშიაც თვალსაჩინოა ზრდა თვითცნობიერებისა, დღითი დღე იზრდება სურვილი ამა თუ იმ პოლიტიკურ და სოციალურ საკითხის გამორკვევისა. ორი ძალა ერთმანეთისაკენ მიისწრაფის, ერთმანეთს უერთდება და ამიტომ გახშირდა ბოლო დროს მიტინგები, სადაც პოლიტიკურ და სოციალურ თემებზე ლაპარაკი და სადაც უმთავრესად სხვა და სხვა პარტიის წარმომადგენელნი გამოდიან ორატორებად.

აქამდის მიტინგებზე მხოლოდ ორი პარტია სჩანდა, ორივე სოციალისტური: სოციალდემოკრატები და სოც.-რევოლიუციონერები. ეხლა კი სცენაზე სხვა პარტიებიც გამოვიდნენ და, სხვათა შორის, ცნობილი „წესრიგის პარტიაც“. ამათ ჯერ პროკლამაციები გაავრცელეს და მოუწოდეს მუშებს 30 ნოემბრის მიტინგზე. მიტინგზე მოსულან სხვა და სხვა პარტიის წარმომადგენელნი. რა თქმა უნდა, დიდი კამათი ამტყდარა. წესრიგის პარტიის წარმომადგენელს უთქვამს: „ინდუტნის (ერთ დახურულ ქარხნის პატრონია) ძალიან ენანება მუშები, მაგრამ ვერას იზამს, რადგან ქარხანა მთავრობის განკარგულებით დაიხურა. მაგრამ თუ ჩვენ პარტიას შემოუერთდით, ქარხანას გახსნიან და თქვენც სამუშავოს იშოვნითო.“ „ჩვენ მშვიდობიანობის პარტიას ვეკუთვნით—უთქვამს მეორე ორატორს: ჩვენ ხელმწიფისა და ხალხის მხარე გვიჭირავსო“.

ასე ლაპარაკობდნენ ცნობილ პარტიის ორატორები, მაგრამ ვერაფერს გახდნენ. ილაპარაკეს აგრეთვე სოციალდემოკრატების და სოც.-რევოლიუციონერების ორატორებმაც. აშკარა იყო, რომ მუშებმა მტრულის თვალით შეხედეს მიტინგის ინიციატორ „წესრიგის პარტიის“ წარმომადგენლებს. საქმე იქამდის მივიდა, რომ ამ პარტიის ორატორმა თმაზე ხელი წაივლო და გამოვარდა მიტინგიდან ყვირილით: „მე ვეღარ დავრჩები კრებაზედ, გთხოვთ ეხლავე დაიშალენით, თორემ საქმე ცუდად გათავდებაო“.

ასეთივე მიტინგი გაიმართა ეგრედ წოდებულ „სოლიანოი გოროდ.“ (პეტერბურგში). აქაც ინიციატორებად წეს-რიგის პარტიის წევრნი გამოვიდნენ. აქაც წააგო „წეს-რიგის პარტიამ“ საქმე. თუ მოგახსენებთ, რომ ეს პარტიაა მთავრობის პარტია, იმისი დამარცხება მთავრობის დამარცხებად უნდა მივიჩნიოთ. ეტყობა, ზუბატოვის დრო წასულა და ამიტომ მთავრობას შავის რაზმელებისა და პოლიციის მეტი მომხრე აღარა რჩება.

* *

28 ნოემბერს პუტილოვის ქარხნის (პეტერბურგში) ერთ სახელოსნოში ს.-დემოკრატებს გაუმართავთ მიტინგი. ეს სახელოსნო განთქმულია შავ-რაზმულ მიმართულებით და ამიტომ ინიციატორები წინადვე მოელოდნენ წინააღმდეგობას. ორატორ მუშას დაუწყია თუ არა ლაპარაკი, ზოგიერთს მსმენელთ დაუყვირნიათ: „ძირს“, უმრავლესობას-კი ორატორის მოსმენა მოუსურვებია, ბოლოს საქმე იქამდის გამწვავებულა, რომ ქვის სროლა ატეხილა. თუმცა ქვის მსროლელები მალე მოუშორებიათ თავიდან, მაგრამ ხალხი იქამდის აღელვებულა, რომ მიტინგი ვეღარ შემდგარა.

* *

ამ ბოლო დროს პუტილოვის ქარხნის მუშებმა ხელი მიჰყვეს ქარხნის „გაწმენდას“.

იმათ გამართეს „ამხანაგური სასამართლოები“, ასამართლებენ შავ-რაზმელებს, მერე ძალით გაჰყავთ ქარხნიდან და შიგ აღარ უშვებენ. სასამართალი ასე სწარმოებს: დამნაშავეს დასვამენ ამაღლებულ ადგილს, მოწმეებს ჩვენებას ჩამოართმევენ და, თუ დანაშაული დამტკიცდა, ჩასვამენ „ტაჩკაში“ და სიმღერით: „ზურგი ვაქციოთ ძველ წესებს“, გაატარებენ სახელოსნოს და კარში აგდებენ. ასეთი სასჯელი ამ ბოლო დროს ისე გახშირდა, რომ შავი-რაზმელები აღარ უცდიან სამსჯავროს და თვითონვე გარბიან ქარხნიდან. ერთ შავ-რაზმელს გაუგია თუ არა, რომ ამხანაგები გასამართლებას უპირებენ, ქუდის დახურვა ვერც-კი მოუსწრია, ისე გავარდნილა ქარხნიდან.

მიტინგები

ლეჩხუმში

ჩვენში მიტინგები მეტად გახშირდა. გლეხები გამოფხიზლდნენ და ყველაფერს შეგნებულად უყურებენ. 20 ნოემბერს ს.-ფედერალისტთა ხელმძღვანელობით მიტინგი გაიმართა ცაგერში, დაესწრო ხუთასი გლეხი; 22 ნოემბერს სოფელ ოყურეში, დაესწრო 600 გლეხი; 23 ნოემბერს—ზუბის საზოგადოებაში, დაესწრო 400 გლეხი; 27 ნოემბერს—ლაილაშში, დაესწრო ორასამდის გლეხი. ამ მიტინგებზე გლეხობამ შემდეგი რეზოლიუცია მიიღო:

„ჩვენ, აქ შეკრებილმა საზოგადოებამ, მოვილაპარაკეთ ჩვენს მდგომარეობაზე და დავადგინეთ; 1. თავიდა თავი ჩვენი გაჭირვება ის არის, რომ მიწა-წყალი ნაკლებადა გვაქვს. რაც მიწაა, სულ ხაზინას, მემამულეთ, საუფლისწულო უწყებას, მონასტერს, ეკკლესიას ჩაუგდიათ ხელში. ჩვენ გვამუშავებენ და დიდ გადასახადს გვახდევინებენ, ჩვენის შრომის წყალობით ყველა განცხრომაშია, ჩვენ კი მუდამ მშიერნი ვართ. ეს იმიტომ ხდება, რომ მიწა ხელში ჩაუგდია იმათ, ვინც თვითონ არ შრომობს. ამიტომ ჩვენ ვაცხადებთ, რომ მიწა საზოგადო მფლობელობაში უნდა გადავიდეს. უნდა ჩამოერთვას საუფლისწულო უწყებას, ხაზინას, მსხვილ მესაკუთრეთ, მონასტერს, ეკკლესიას და გადაეცეს მშრომელ გლეხთა საზოგადოებათ“.

„2. აგრეთვე მთავარი ჩვენი გაჭირვება ისაა, რომ არავითარი უფლება არა გვაქვს ეხლანდელ მთავრობისა, არ ვარგა არც სასამართლო, არც პოლიცია, არც კანონი. ყველაფერი ეს თვით ხალხმა უნდა მოაწყოს. ამიტომ ჩვენი მეორე მოთხოვნაა: დაუყოვნებლივ მოწვეული იქმნას როგორც რუსეთისა, ისე ჩვენი ქვეყნის დამფუძნებელი კრება, რომელმაც უნდა შეიმუშაოს ახალი კანონები, მოაწყოს ხალხური მთავრობა, დააწესოს ჩვენში თვითმმართველობა კანონმდებლობითის უფლებით შინაურ საქმეებისათვის. რაც შეეხება საერთო სახელმწიფო საქმეებს, ამ მხრით უნდა ვიქნეთ ძმურად და თანასწორად შეკავშირებულნი რუსეთის ყველა ერებთან.“

ხელთუბანი (ქართლი)

4 დეკემბერს სოფ. ხელთუბანში, ს.-დემოკრატთა ინიციატორობით გაიმართა გლეხთა მიტინგი. მიტინგს დაესწრო ხუთასამდე კაცი. პირველად ელაპარაკნათ სოც.-დემოკრატთა ორატორებს. მათ ქებადიდება შეესხათ თავიანთ პარტიისათვის და, რასაკვირველია, მიწასთან გაესწორებინათ ყველა სხვა პარტია, როგორც, ვითომდა, ხალხის შინაური მტრები. ამ დროს გამოჩნდა ჯგუფი ხალხისა დროშით „მიწა, მიწა მუშებსო“ და სხვა. ხალხი აჩოჩქოლდა და „გაუმარჯოს“ ძახილით მიეგება მოძმეთ. სიტყვა ითხოვა ერთმა მოსულმა ორატორმა, რომელმაც მდაბიურად განუმარტა ხალხს სოც.-ფედ. პროგრამა, რასაც ხალხი აღტაცებით მიეგება. მას შემდეგ, თუმცა სიტყვა მეორე ორატორს ეკუთნოდა, მაგრამ თავმჯდომარემ ვეღარ მოითმინა, ავარდა და ხალხს მიმართა: „ვის უკრავთ ტაშს? ვის უძახით ვაშას? იმათ, ვისაც თქვენი დაღუპვა სურთ, ვინც ხალხის შინაური მტრები არიანო!“ თანაც დაუმატა: „განა დაგავიწყდათ წეღანდელი თქვენი აღთქმა, „ძირს ფედერალისტებიო“. ამას მოჰყვა საერთო ყვირილი და შემდეგ მოშორება ხალხის ნაწილისა ტრიბუნისაგან. დარჩენილთ სოც.-ფედ.-მა განუმარტა, თუ რა სურს ამ პა ტიის მუშა გლეხისათვის, რისთვის იბრძ იგი, აგრეთვე უთხრა ხალხს, თუ რა გა სხვავებაა მათ და სოც.-დემ. შორის. ხალ ორატორის სიტყვებს აღტაცებით მიეგე და დაადგინა: „რადგან ჩვენი უბედურო მიწის უქონლობაა, ამიტომ ვდებთ ფი რომ სანამ მიწა მიწის მუშას არ გადაეცე იარაღს არ დავყრითო“.

რუსეთი

მანუხინის გადადგომა. იუსტიციის მინისტრი მანუხინი სამსახურიდან გადადგა. მი მაგივრად დაინიშნა კიევის სამოსამართლო პალატის თავმჯდომარე ლოპუხინი. ეს გადადგომა იმის შემდეგ მოხდა, როდესაც მანუხინმა წარადგინა თავისი მოსაზრება მუშათა დეპუტატების საქმეთა თავმჯდომარის ხრუსტალიოვის დაპატიმრების შესახებ. მანუხინი ამ დაპატიმრების წინააღმდეგი იყო, მაგრამ შინაგან საქმეთა მინისტრმა ყურადღება არ მიაქცია იმის აზრს.

აგიტატორის მოკვლა. ვლადიმირის მაზრაში ბაკანოვის ქარხანაში ბრბოს მოუკლავს ერთი სოციალდემოკრატი. შუადამის 2 საათზე მისულა 40 კაცი იმის სადგომთან, გამოუწვევია, სცემია და გაუფლეთია. სუზდალის მაზრაშიაც მოუკლავთ ერთი აგიტატორი, რომელიც თურმე გლეხებს ეუბნებოდა სიტყვას.

ჟურნალის დაჭერა. ახლად გამოსული პოლიტიკური ჟურნალი „დიატელ-“ი დაუჭერიათ. ასეთია დღევანდელ რუსეთში თავისუფლება წერისა!

გაძლიერებული დაცვა. ვორონეჟის და პოლტავის გუბერნიებში გაძლიერებულ დაცვის წესები შემოუღიათ.

სამხედრო პირთა კავშირი. ოფიცრებსაც განუზრახავთ კავშირის დაარსება. პლატფორმა ამ კავშირისა უნდა იყოს—დაუყოვნებლივ მოწვევა დამფუძნებელ კრებისა საყოველთაო, ფარულ, პირდაპირ და თანასწორ კენჭის ყრით. ინიციატივა საქმისა ეკუთვნის პროვინციელ ოფიცრებს. კავშირს სახელად ერქმევა „სრულიად რუსეთის სამხედრო კავშირი“.

ჟურნალი „პულემეტის“ საქმე. როგორც მკითხველმა იცის, ამას წინად გამოვიდა იუმორისტული გაზეთი „პულემეტი“ (ტყვიის მტყორცნელი). ეს გაზეთი გამოსვლის უმალ დახურეს და იმისი რედაქტორი შებუევი სასამართლოში მისცეს. იმისი საქმე 7 დეკემბერს უნდა გარჩეულიყო.

რედაქტორ-გამომცემელი **ალ. ზ. ჯაბადარი.**

გამოსადეგი ცნობანი

პეტერბურგის ბირჟა 12 ნოემბ. 1905 წ.

ლონდონისაზე 10 გირვ. სტ.	93,75
ბერლინისაზე 100 მარკაში.	—
პარიზისაზე 100 ფრანკში	—
ლონდონისაზე ჩეკები.	94,70
ბერლინისაზე „	46,30
პარიზისაზე „	37,70
ბირჟის დისკონტი	$5^1/_4$—$7^1/_2$
4% სახელმწიფო რენტა	$87^1/_8$
4% სახელმწ. სესხი 1902 წ.	—
$4^1/_2$% შინაგანი სესხი 1903 წ.	—
4% გირ. ფურ. სახელ. ს.-მამ. ბანკ.	$85^1/_2$
5% 1 შინ. სესხ. მომ. ბილ. 1864 წ.	$451^1/$
5% მე-2 შინ. ეს. მომ. ბილ. 1866 წ.	$346^1/_2$
5% გირ. მომ. ფურც. სახ. ს.-მამ. ბან.	280
5% ობლ. ტფილ. საკრედ. საზოგად.	—
$4^1/_2$% ობლიგ. იმავე საზოგადოებისა	—
5%-ანი ობლ. ბაქოს საკრედ. საზ.გ.	—
5% გირ ფურც. ტფილ. ს.-მამ. ბანკ.	—
$4^1/_2$% გირვ. ფურც. ამავე ბანკისა.	—
6% გირ. ფურც. ქუთ. ს.-მამ. ბანკისა.	—
5% გირავ. ფურ. იმავე ბანკისა.	—
ა. ი. მანთაშევისა და ამხ. აქცია.	200

საავადმყოფოები

ქალაქის სახელმწიფო საავადმყოფო. მიხეილის ქუჩა, სახელმწიფო სახლი. ფასი საერთო ოთახში—12 მან. ცალკე ოთახში—60 მან. თვეში. უფასო ქალაქის ღამის თავ-შესაფარი სახლები:

ქალაქის სამკურნალო. მუხრანის ქუჩა, სახლი ტერ-ოსიპოვისა. რჩევა 30 კაპ., ღარიბთათვის რჩევაცა და წამლობაც უფასოა. სამკურნალოს გამგე ექიმი გ. თარხანოვი.

ქალაქის სამკურნალოს განყოფილებანი

ავლაბარსა. კახეთის ქუჩა, სახლი ტერტეროვისა. გამგე ექიმი მირაქოვი.

კუკიისა. ალექსანდროვის ქუჩა, სახლი მელქუმოვისა. ექიმი ნ. კასუმოვი.

ხარფუხისა. ვორონცოვის ქუჩა, სახლი ედიგაროვისა. ექიმი ტერ-ასატუროვი.

თვალების სამკურნალო. ელისაბედის ქუჩა, სახლი ჩითახოვისა. ავადმყოფებს უფასოდ აძლევენ რჩევას. გამგე პუტიატა.

ქალაქის საავადმყოფო სულით ავადმყოფთათვის. უფასო, იმყოფება კოჯრის ქუჩაზე, ბარონესა ტიზენგაუზენისა და ეჯუბოვის სახლში. ექიმი გედევანიშვილი.

სიფილისით ავადმყოფ ქალთათვის საავადმყოფო იმყოფება ავლაბარში, პეტრე-პავლეს ეკკლესიასთან. 25 ადგილი უფასოა, 15 ადგილი—ფასიანია. თვეში 2 მან. გამგე ექიმი ისტამანოვი.

გადამდებ სენით ავადმყოფთათვის უფასო საავადმყოფო. გამგე ექიმი გულულიანცი.

1) ვორონცოვის ქუჩა, მეექვსე ნაწილი, სახლი მელიქიანცისა.
2) დიდუბეში სახლი გოლდლიუსტისა.

განცხადებანი

კბილებს

ვილებ, პლომბს ვუკეთებ, ვასუფთავებ, ვსვამ ახალ ხელოვნურ კბილებს და ვაშორებ ცუდ სუნს. გ. მ. იოხვედი. მიხეილის ქ. № 108. გერმანელთა ტაძრის პირდაპირ. ხელ-მოკლეებს იაფად. (30—23).

ამ წლის 11 დეკემბრიდან
გამოვა ყოველ დღიური სრულ პროგრამიანი
პატარა გაზეთი
2 კაპ.

პატარა გაზეთი იბრძვის, ვინც გმობს ერთობას
პატარა გაზეთი იბრძვის, ვინც სთრგუნავს თავისუფლებას
პატარა გაზეთი იბრძვის, ვინც ლალატობს ძმობას

დაბარება შეიძლება: ერთის წლით 3 მან. ნახევარის წლით 2 მან. ცალკე ნომერი 2 კაპ.

რედაქტორი ზ. მირიანაშვილი. გამომცემელი კ. მესხი.
ვინც ამ თავით დაიბარებს, დეკემბრის ნომრები მუქთად დაურიგდება.
ადრესი: Тифлисъ, Дворцовая, Домъ Дворянства, Редакція „Патара Газети“.
ქუთაისში: ვ. ბეგლარიშვილის წიგნის მაღაზიაში ბათუმში: ალ. გოგიჯანიშვილთან, ფოთში: ალ. გუგუშვილთან.

1865 მოსკოვი. 1870 პეტერბურგი. 1882 მოსკოვი. 1896 ნიჟნი-ნოვგოროდი.

კალოშებისა

და რეზინის სხვა საქონლისთვის
უდიდესი ჯილდო
(Grand prix)
პარიზის გამოფენაზე
მიენიჭა რუსეთში მხოლოდ
ამხანაგობას
რუსეთ-ამერიკის
რეზინის მანუფაქტურისას
ს.-პეტერბურგში,
დაარსებულს 1860 წელს

რეზინის კალოშების
ყიდვის დროს, სთხოვენ ყურადღება მიაქციონ კალოშის ძირზე ნიშანს, განსაკუთრებით ამხანაგობის დაარსების წელიწადს „1860“ და სიტყვას.
„С.-Петербургъ“
წითელ სამკუთხში (ფაბრიკის ნიშანია).
ნარდად ვაჭრობას აწარმოებს საგაჭრო სახლი

„ლეოპოლდ ნეიშელლერი“
პეტერბურგს, მოსკოვს, რიგას, ეკატერინბურგს, დონის როსტოვს, ხარკოვს, ირკუტსკს, ტაშკენტს და ტფილისში.

«წიგ. გამომც. ქართველთა ამხანაგობისა»

კიოსკში

ლორის-მელიქოვის ქუჩა, ალექსანდროვის ბაღის კუთხეში, იყიდება ამხ. გამოცემული წიგნები:

	მ.	კაპ.
დაბადება და აღზრდა ერეკლე ბატონიშვილისა—ბოუმა ბაჩანასი	—	10
იოსებ დავითაშვილის ლექსები	—	50
ბნელი, მოთხრობა—მელანიასი	—	20
ალ. ყაზბეგის I, ტომი	1	—
II და III ტომი თითო	1	—
ილ. ჭავჭავაძის I ტომი	—	70
იგივე II და III ტომი თითო	—	60
იგივე IV ტ. ორ წიგნად	—	80
სოფლის კუნძულ, დ. მაჩხანელისა	—	10
სიბრძნე-სიცრუე—საბა სულხან ორბელიანისა	—	40
აკაკი წერეთლის I და II ტ. თითო	—	60
რაფ. ერისთავის I ტომი	—	60
საქართველოს წარსული დრო—პოტტოსი	—	20
აივენგო რომანი—ვალტერ სკოტისა	—	55
სიბრძნე ბალავარისა	—	30
აღა-მაჰმად-ხანის შემოსვლა ტფილისში	—	10
დვინის დაქცევა, პროფ. გ. პეტრიაშვილისა	1	50
რძე, მისივე	1	50
ცეცხლითა და მახვილითა, რომანი—ჰენრიხ სენკევიჩისა	—	80
დასტურ-ლამა	—	20
სურათები საქართველოს მეფეთა, დედოფალთა და ბატონიშვილთა	—	25
ფიზიოლოგია—ფოსტერისა	—	20
ხენთი რაფფისა, თარგმანი სომხურიდან გ. ევანგულოვისა	1	—

ქუთაისში

სამ. ბ. თოფურიას **სამკურნალო**, რომელიც იმყოფება **მათი უმაღლესობის პრინც ალექსანდრე ოლდენბურგელის მფარველობის ქვეშ**, სამკურნალოში 75 საწოლია შინაგან, ნერვებისა, სახირურგიო, დედათა და თვალით ავადმყოფთათვის, მშობიარეთა განყოფილებით და ქიმიურ-მიკროსკოპიულ გამოკვლევათა კაბინეტით. გადამდებ სენით და სულით ავადმყოფებს სამკურნალო არ ღებულობს.

დღიური ფასი საავადმყოფოში შენახვით და წამლობით 1 მანათიდან 3-მდე.

მსწრაფლმბეჭდავი „წიგნების გამოც. ქართვ. ამხ.-სა“. განქის დიდი ქუჩა. ტელეფონი № 372.